

Dublin Core lietošana

Radītājs:	Diane Hillmann
Publicēšanas datējums:	2006-12-18
Identifikators:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Dokuments ir tulkojums no:	http://dublincore.org/documents/2005/11/07/usageguide/
Tulkojumi:	http://dublincore.org/resources/translations/
Dokumenta statuss:	DCMI ieteiktais resurss
Dokumenta apraksts:	Dokumenta mērķis ir iepazīstināt lietotājus ar <i>Dublin Core</i> . Nespeciālistiem tas palīdzēs radīt vienkāršus ierakstus informācijas resursu (piemēram, elektronisko dokumentu) aprakstīšanai. Speciālistiem var noderēt dokumentā sniegtās atsauces uz <i>Dublin Core</i> dokumentāciju.

Satura rādītājs

[1. Ievads](#)

[1.1. Kas ir metadati?](#)

[1.2. Kas ir *Dublin Core*?](#)

[1.3. Rokasgrāmatas mērķis un aptvērumi](#)

[2. Sintakse, glabāšana un uzturēšana](#)

[2.1. *HTML* un *XHTML*](#)

[2.2. *RDF/HML*](#)

[2.3. Metadatu glabāšana un uzturēšana](#)

[3. Elementu saturs un kontrolētās vārdnīcas](#)

[4. Elementi](#)

[5. *Dublin Core* kvalifikatori](#)

[6. Pielikums. Lomas](#)

[7. Skaidrojošā vārdnīca](#)

[8. Bibliogrāfija](#)

1. Ievads

1.1. Kas ir metadati?

Metadati ir pastāvējuši jau kopš tā laika, kad pirmais bibliotekārs sastādīja sarakstu par plauktā glabājamiem rokrakstu ruļļiem. Termins „meta” cēlies no grieķu vārda un nozīmē „līdzās, ar, aiz”. Vēlāk latīņu valodā un angļu valodā „meta” lietoja, lai apzīmētu kaut ko transcendentālu, pārdabisku. Metadati ir dati par citiem datiem. Tas ir interneta ēras termins tādas informācijas apzīmēšanai, ko bibliotekāri tradicionāli iekļauj katalogos, un ar to parasti apzīmē globālā tīmekļa resursu aprakstošo informāciju.

Metadatu ieraksts sastāv no atribūtu vai elementu kopuma, kas nepieciešams resursa aprakstīšanai noteiktā kontekstā. Piemēram, bibliotēkās izmantotā metadatu sistēma – bibliotēkas katalogs – ietver metadatu ierakstu kopumu, kurā elementi apraksta grāmatu vai cita bibliotēkas materiāla vienību. Aprakstošie elementi ir: autors, resursa nosaukums, radīšanas vai publicēšanas datējums, tematiskais aptvērums, kā arī šifra numurs, kas norāda vienības atrašanās vietu plauktā.

Saistību starp metadatu ierakstu un resursu, ko tas apraksta, var uzrādīt vienā no šīm formām:

1. elementi ierakstā tiek uzrādīti atsevišķi no resursa (kā bibliotēkas kataloga ierakstā) vai
2. metadati tiek iekļauti pašā resursā.

Resursā iekļauto metadatu piemēri ir grāmatas titullapas *verso* pusē iespiestie katalogizēšanas izdevumā (*CIP*^{*}) dati vai elektroniskā teksta TEI galvene. Daudzi mūsdienās izmantotie metadatu standarti, ieskaitot *Dublin Core*, nenorāda saistīšanas veidu, atstājot lēmumu konkrētā izpildītāja ziņā.

Lai gan metadatu jēdziens ir bijis pazīstams jau pirms interneta un globālā tīmekļa, interese par metadatu standartiem un to izmantošanu praksē strauji palielinājusies, pieaugot elektronisko publikāciju un digitālo bibliotēku daudzumam un informācijas „sprādzienam”, ko izraisījusi tiešsaistē pieejamo nediferencēto digitālo datu pārbagātība. Katrs, kas mēģinājis tiešsaistē sameklēt informāciju, izmantojot kādu no mūsdienās populāriem interneta pārlūkiem, droši vien piedzīvojis vilšanos, izgūstot simtus, ja ne tūkstošus „trāpījumu” ar ierobežotām iespējām veikt precīzāku meklēšanu. Daudzu aprakstošo standartu adaptācija un elektronisko resursu izmantošanas prakse var uzlabot atbilstošo resursu izguvi jebkurā kritiskā gadījumā. Kā atzīmējuši divi vadošie speciālisti metadatu un digitālo bibliotēku attīstīšanā Veibels (*Weibel*) un Lagouzs (*Lagoze*):

„Standartizēta aprakstošo metadatu saistīšana ar tīklā iekļautajiem objektiem dod iespēju būtiski uzlabot resursu atrašanu, uz laukiem pamatotu (piemēram, autors, dokumenta nosaukums) meklēšanu, nodrošinot netekstuālu objektu indeksēšanas iespēju, kā arī ļaujot piekļūt līdzīga satura resursiem” (Veibels un Lagouzs, 1997).

Pēdējos gados novērojams arī *Dublin Core* metadatu lietojums slēgtākās vidēs. *Dublin Core* metadati dažkārt tiek izmantoti kompāniju, valdību un starptautisko organizāciju uzturēto, īpašumā esošo vai producēto resursu aprakstīšanai, portālu pakalpojumu vai starptautisko zināšanu pārvaldības nodrošināšanai. *Dublin Core* metadati tiek izmantoti arī kā vispārējais apmaiņas formāts, kas nodrošina metadatu krājumu sakopošanu, piemēram, Atvērtās arhīvu iniciatīvas (*Open Archive Initiative*) gadījumā. Šajos gadījumos, līdzīgi kā globālā tīmekļa atvērtajā vidē, standartizēto aprakstošo metadatu jēdziens nodrošina iedarbīgu mehānismu resursu izguves uzlabošanai konkrētām lietojumprogrammām un lietotāju

---

* *Cataloguing in Publication*

vajadzībām. *Dublin Core* paredzēts, lai apmierinātu vajadzību pēc „standartizētiem aprakstošiem metadatiem”.

1.2. Kas ir *Dublin Core*?

Dublin Core metadatu standarts ir vienkārša, taču efektīva elementu kopa plaša diapazona tīkla resursu aprakstīšanai. Tas ietver divus līmeņus: vienkāršo un kvalificēto. Vienkāršais *Dublin Core* ietver piecpadsmit elementus. Kvalificētais *Dublin Core* ietver arī trīs papildelementus: *Audience* (Mērķauditorija), *Provenance* (Izcelsmes avots) un *RightsHolder* (Tiesību pārvaldnieks), kā arī elementu precizējumu grupu (ko sauc arī par kvalifikatoriem), kuri paskaidro elementu semantiku resursu atrašanai noderīgā veidā. *Dublin Core* metadatu semantiku izstrādājusi bibliotēku, datorzinību, teksta kodēšanas, muzeju kopienas un citu radniecīgu zinātņu un praktisko nozaru profesionāļu grupa.

No cita viedokļa *Dublin Core* ir „neliela valoda konkrēta ziņu veida sniegšanai par resursiem”. Šajā valodā ir divu veidu termini: elementi (lietvārdi) un kvalifikatori (adjektīvi jeb īpašības vārdi), kurus var kārtot vienkāršā ziņu struktūrā. Paši resursi šajā valodā ir norādes subjekti. (Papildus par *Dublin Core* gramatiku sk. [DCMI gramatikas principi](#).) Daudzveidīgajā interneta pasaulē *Dublin Core* var uzskatīt par „metadatu valodas maisījumu digitālo tūristu vajadzībām”: tā ir viegli uztverama, taču ne katrreiz spēj izteikt sarežģītu saistību vai jēdzienus.

Dublin Core pamatelementu kopums izklāstīts [4. nodaļā](#). Katrs elements ir izvēles un var tikt atkārtots. Vairākumam elementu ir arī ierobežots kvalifikatoru vai precizējumu kopums, – tie ir atribūti, ko turpmāk var izmantot elementa nozīmes precizēšanai (nevis paplašināšanai). *Dublin Core* metadatu iniciatīva (DCMI) ir noteikusi standartmetodes, kā precizēt elementus, un iesaka kodēšanas shēmu un vārdnīcu lietošanu. Ir pieejams DCMI „labākajai praksei” atbilstošo [elementu un elementu precizējumu](#) pilns kopums, kā arī [formālais reģistrs](#).

Turpmāk minēti trīs citi *Dublin Core* principi, kas svarīgi metadatu un aprakstītā resursa saistības izpratnei.

1. Princips – „katram viens”. *Dublin Core* metadati galvenokārt apraksta resursa vienu konkrētu manifestāciju vai versiju, nevis pieņem, ka manifestācijas viena otru dublē. Piemēram, Monas Lizas digitālajam attēlam ir daudz kopēja ar gleznas oriģinālu, taču tas nav tas pats, kas glezna. Tā kā digitālais attēls aprakstāms atsevišķi, kā *Creator* (radītājs/autors) vai *Contributor* (līdzradītājs) metadatos tiek uzrādīts digitālā attēla radītājs, nevis oriģināla gleznotājs. Saistības uzrādīšana starp oriģināla un reprodukcijas metadatiem ir daļa no metadatu apraksta un dod iespēju lietotājam secināt, vai vajadzētu doties uz Luvru aplūkot oriģinālu, vai pietiktu ar reprodukciju.

2. „Noklusējuma” princips. *Dublin Core* atribūtu ierobežojumus nosaka princips, ko sarunvalodā sauc par „noklusējuma” principu. Atbilstoši šim principam klientam jāignorē jebkurš kvalifikators un jāizmanto elementa nozīme, it kā tā nebūtu precizēta. Šādā gadījumā var samazināties konkrētums, tāpēc jāsauglabā elementa pareizā pamatnozīme bez kvalifikatora un tai jābūt izmantojamai resursa atrašanai. Tādējādi kvalifikatoram ir tikai jāprecizē, nevis jāpaplašina atribūta semantiskais aptvērums.

3. Atbilstošās vērtības izmantošana. Konkrētajam elementam ieteicamā piemērojamā prakse atkarībā no konteksta var būt atšķirīga, bet parasti metadatu ieviesējs nevar paredzēt, vai metadatus vienmēr interpretēs mašīna. Tāpēc metadatu veidošanā pastāv zināmi ierobežojumi, taču vienmēr jāievēro prasība, lai tie būtu noderīgi resursa sameklēšanā.

Neskatoties uz to, ka sākotnēji *Dublin Core* tika izstrādāts dokumentu tipa objektu aprakstīšanai (jo tradicionālie teksta resursi ir salīdzinoši labi saprotami), tikpat labi *Dublin Core* metadatus var piemērot cita veida resursiem. *Dublin Core* piemērotība konkrētiem cita veida resursiem zināmā mērā atkarīga no

tā, kādā mērā šo resursu metadati līdzinās parasto dokumentu metadatiem, kā arī no mērķa, kuram metadatiem jākalpo. (Tiem, kas interesējas par *Dublin Core* izmantošanu atšķirīgiem resursiem, ideju gūšanai ieteicams ielūkoties [Dublin Core projekta](#) lapās).

Dublin Core mērķi:

Radīšanas un uzturēšanas vienkāršība

Dublin Core elementu kopums uzturams tik minimāls un vienkāršs, cik vien iespējams, lai nespeciālists viegli un nedārgi varētu veidot informācijas resursiem vienkāršus aprakstošus ierakstus, kas nodrošinātu šo resursu efektīvu izguvi tīkla vidē.

Vispārēji uztverama semantika

Informācijas atrašanu interneta plašumos traucē atšķirības terminoloģijā un dažādu nozaru atšķirīgā aprakstīšanas prakse. *Dublin Core* var palīdzēt „digitālajam tūristam” – nepieredzējušam meklētājam – atrast pareizo ceļu, nodrošinot elementu kopumu, kuru semantika ir vispārēji saprotama un pieņemama. Piemēram, zinātnieki, kas mēģina atrast konkrēta autora rakstus, un mākslas zinātnieki, kurus interesē konkrēta mākslinieka darbi, var būt vienisprātis par elementa *Creator* (radītājs/autors) svarīgumu. Šāda vienota elementu (kaut arī nedaudz specifisku) kopuma saplūšana palielina visu resursu atrašanas un pieejamības iespējas gan konkrētajā disciplīnā, gan ārpus tās robežām.

Starptautiskais aptvērums

Dublin Core elementu kopums sākotnēji tika izstrādāts angļu valodā, bet versijas tika radītas [daudzās citās valodās](#), ieskaitot somu, norvēģu, taizemiešu, japāņu, franču, portugāļu, vācu, grieķu, indonēziešu un spāņu. [DCMI lokalizācijas un internacionalizācijas īpašo interešu grupa](#) (*DCMI Localization and Internationalization Special Interest Group*) koordinē šo versiju saistīšanu izplatāmā reģistrā.

Lai gan *Dublin Core* izstrādāšanas institūcija nav vērsusi tiešu uzmanību uz globālā tīmekļa internacionalizācijas tehniskajiem izaicinājumiem, visu kontinentu pārstāvju virtuālā iesaistīšanās apliecina, ka standarta izstrādāšanā ņemts vērā elektroniskās informācijas universa daudzvalodīgums un multikulturālais raksturs.

Paplašināmība

Digitālo resursu aprakstīšanā līdzsvarojot vienkāršību ar precīzas izguves nepieciešamību, *Dublin Core* izstrādātāji atzinuši, ka papildresursu atrašanai ir svarīgi nodrošināt *Dublin Core* elementu kopuma paplašināšanas mehānismu. Ir sagaidāms, ka citi metadatu eksperti var radīt un pārvaldīt savu institūciju vajadzībām nepieciešamās papildu metadatu kopas. Lai nodrošinātu sadarbību, šo kopu metadatu elementi būs izmantojami saistībā ar *Dublin Core* metadatiem. *DCMI* lietošanas padome (*DCMI Usage Board*) pašlaik izstrādā šī mehānisma pilnveidošanas modeli „lietojumprofilu” kontekstā.

Reičela Hīrija (*Rachel Heery*) un Mendžula Peitela (*Manjula Patel*) rakstā [Application profiles: mixing and matching schemas](#) (Lietojumprofili: metadatu shēmu apvienošana un pielīdzināšana) lietojumprofilu definē šādi:

„... shēmas, kas sastāv no datu elementiem, kas gūti no vienas vai vairākām vārdtelpām, ko apvienojuši metadatu ieviesēji un kas optimizētas konkrētam lokālajam lietojumam”.

Šis modelis ļauj dažādām kopienām *Dublin Core* elementus izmantot *Dublin Core* aprakstošajai informācijai, kā arī dod iespēju konkrētās sfēras paplašināšanai, kam ir nozīme ierobežotākā darbības laukā.

1.3. Rokasgrāmatas mērķis un aptvērumš

Šis dokuments domāts kā sākumpunkts *Dublin Core* lietotājiem. Nespeciālistiem tas palīdzēs radīt vienkāršus aprakstošus ierakstus informācijas resursiem (piemēram, elektroniskajiem dokumentiem, JPEG attēliem, videoklipiem). Speciālistiem šis dokuments var noderēt par atsauču avotu uz *Dublin Core* dokumentāciju tās izmaiņu un apjoma paplašināšanās laikā.

„*Dublin Core* lietošana” neformālā veidā parāda, kā jebkura persona vai institūcija var izmantot *Dublin Core* metadatus savu radīto materiālu pieejamības nodrošināšanai. Rokasgrāmatā apskatīti *Dublin Core* metadatu elementu principi, struktūra un saturs, to izmantošana pilna *Dublin Core* metadatu ieraksta veidošanā, kā arī elementu kvalificēšana resursu izmantošanas veicināšanai dažādās lietotāju vidēs.

Cits šī dokumenta svarīgs mērķis ir veicināt resursu aprakstīšanas ieteicamo praksi, izmantojot *Dublin Core* elementu kopumu. *Dublin Core* lietotāji atzīst, ka metadatu radīšanas konsekvence ir svarīgs nosacījums optimālai izguvei un skaidri saprotamai uzrādīšanai būtiski atšķirīgos aprakstošos ierakstos. Nekonsekventi metadati noslēpj vajadzīgos resursus, dodot nevienmērīgus, neparedzamus un nepilnīgus meklēšanas rezultātus.

Kā vispārīgs ievads šis dokuments ir pietiekami īss un nevar aptvert visus gadījumus, ar kādiem nākas sastapties, plānojot metadatu izmantošanu. Ja rodas papildjautājumi, uz kuriem nav atbilžu šajā rokasgrāmatā, pastāv dažas citas iespējas:

1. Šīs rokasgrāmatas pielikumā ir norādes uz radniecīgiem rakstiem un citiem resursiem, ieskaitot tādus, kuros ir sīkākas tehniskās vadlīnijas metadatu ieviesējiem.
2. *Dublin Core* tīmekļa vietnē ir atsauces uz papilddokumentiem un *DCMI* institūcijas resursiem, kā arī informācija ieviesējiem par iesaistīšanos *DCMI*.
3. Konkrētus jautājumus var adresēt [AskDCMI](#) servisam. Papildus kārtējiem jautājumiem *AskDCMI* serviss uztur pieejamu atbildēto jautājumu arhīvu un saites uz papildresursiem.

2. Sintakse, glabāšana un uzturēšana

Dokumentā [Dublin Core Abstract Model](#) (*Dublin Core* abstraktais modelis) sniegts norādes modelis, ar ko var salīdzināt konkrētās *Dublin Core* kodēšanas vadlīnijas un kurš nav atkarīgs no noteiktas kodēšanas sintakses. Šāds norādes modelis dod iespēju metadatu ieviesējiem labāk izprast aprakstu veidus, ko viņi vēlas kodēt, kā arī veicina labāku kartēšanas un tulkojumu izstrādi starp atšķirīgām sintaksēm. Lai gan šis dokuments sākotnēji bija paredzēts *Dublin Core* metadatu ieviešanai nepieciešamās datorprogrammatūras izstrādātājiem, to var izmantot arī citi *Dublin Core* ieviesēji, īpaši tie, kas plāno *Dublin Core* paplašināšanu. Ar *Dublin Core* abstrakto modeli ieteicams iepazīties arī personām, kas izstrādā jaunas sintakses kodēšanas vadlīnijas *Dublin Core* metadatiem vai uz *Dublin Core* pamatotus metadatu lietojumprofilus.

Šajā rokasgrāmatā *Dublin Core* ilustrējošie piemēri sniegti vispārējā formā (Elements=„vērtība”). Citu sintakšu piemēri, ieskaitot *HTML* vai *XHTML* (globālā tīmekļa hiperteksta iezīmēšanas valodas formāts), *RDF/XML* (resursu aprakstīšanas struktūra, izmantojot paplašināmo iezīmēšanas valodu), *XML* rodami konkrētajos dokumentos par sintaksi, kas pieejami [DCMI tīmekļa vietnē](#). Uz dažiem ir atsauces šajā rokasgrāmatā un tās nodaļā [Bibliogrāfija](#).

Sintakses izvēle atkarīga no dažādiem faktoriem, un visos gadījumos nederēs viens modelis. Izvēloties piemērotu sintaksi, svarīgi atcerēties, ka *Dublin Core* jēdzieni un semantika ir veidoti tā, lai neatkarīgi no

sintakses, būtu piemērojami visos kontekstos, jo metadati ir veidoti tādā formā, lai tos varētu interpretēt gan meklētājprogrammas, gan cilvēks.

2.1. HTML un XHTML

HTML vai XHTML var izmantot, lai izteiktu vienkāršu vai kvalificētu Dublin Core, lai gan precizējumu attēlošana HTML ir ierobežota. Konkrētas instrukcijas Dublin Core izteikšanai HTML rodamas DCMI dokumentā: [Expressing Qualified Dublin Core in HTML/XHTML meta and link elements](#) (Kvalificētā Dublin Core izteikšana HTML/XHTML meta un saišu elementos).

2.2. RDF/XML

Resursu aprakstīšanas struktūra RDF (*Resource Description Framework*) dod iespēju daudzas metadatu shēmas nolasīt cilvēkam, kā arī tās analizēt datoram. Struktūras izteikšanai izmantota paplašinātā iezīmēšanas valoda XML, tādējādi dodot iespēju metadatu institūcijām definēt faktisko semantiku. Decentralizētā pieeja liecina, ka neviena shēma nav lietojama visās situācijās, un kā palīgīdzeklis aprakstam, identificēšanai, uztverei, izmantojamībai un/vai apmaiņai nepieciešams shēmu sasaistes mehānisms, ko nenosaka centrālā autoritāte.

RDF ļauj aprakstīt vairākus objektus, nekonkretizējot detaļas. XML pamatprincips ir, ka visām vārdtelpām ir jābūt definētām, un, reiz noteiktas, metadatu veidotāji tās var izmantot nepieciešamajā apjomā.

PIEMĒRS:

```
<rdf:RDF
xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/">

<rdf : Description rdf : about="http://media.example.com/audio/guide.ra">

    <dc:creator>Rose Bush</dc:creator>
    <dc:title>A Guide to Growing Roses</dc:title>
    <dc:description>Describes process for planting and nurturing different kinds of rose
        bushes.</dc:description>
    <dc:date>2001-01-20</dc:date>
</rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

Šajā vienkāršajā piemērā lietots Dublin Core, lai aprakstītu rožu krūmu audzētāja rokasgrāmatas audioierakstu. Izmantojot XML vai RDF/XML, Dublin Core iespējams lietot kopā ar citām metadatu vārdnīcām. Piemēram, iepriekš minēto Dublin Core aprakstu var lietot līdzās ar citām vārdnīcām, piemēram, vCard, ar kuru var aprakstīt autora piederību un kontaktinformāciju vai var izmantot specializētāku „rožu apraksta” vārdnīcu, kurā rožu krūmi aprakstīti ļoti detalizēti.

DCMI ir sagatavojusi vairākas rekomendācijas par sintakses lietojumu:

1. [Guidelines for Implementing Dublin Core in XML](#) (Vadlīnijas Dublin Core ieviešanai, izmantojot XML)

2. [Expressing Simple Dublin Core in RDF/XML](#) (Vienkāršā *Dublin Core* izteikšana *RDF/XML*)
3. [Expressing Qualified Dublin Core in RDF/XML](#) (Kvalificētā *Dublin Core* izteikšana *RDF/XML* (rekomendācija)).

2.3. Metadatu glabāšana un uzturēšana

Dažos *Dublin Core* lietošanas gadījumos metadati tiek iestrādāti pašā resursā. Šādu pieeju parasti izvēlas dokumentiem, kas kodēti izmantojot *HTML*, bet tas dažkārt ir iespējams arī cita veida dokumentiem. Ir izstrādāti vienkārši līdzekļi jeb rīki, lai *Dublin Core* metadatu noteikumi *HTML* kodēto lapu ietvaros būtu vienkārši uztverami. Viens no šādiem rīkiem, [DC.dot](#), iegūst metadatu informāciju no *HTML* dokumenta un to formatē tā, lai šo informāciju varētu rediģēt, izgriezt un nosūtīt atpakaļ uz oriģinālā dokumenta *HTML* galveni.

No otras puses, metadatus var glabāt datubāzē un sniegt saiti uz aprakstīto resursu, nevis tos iestrādāt pašā resursā. Šāda pieeja acīmredzot ir praktiskāka netekstuāliem resursiem, bet tikpat labi tiek lietota arī tekstam, galvenokārt, lai nodrošinātu metadatu vieglāku uzturēšanu un apmaiņu.

Katrai no minētajām pieejām ir savas priekšrocības un trūkumi, un līdzsvara punkts mainās, paplašinoties un dažādojoties metadatu izmantošanai, kā arī metadatiem laika gaitā novecojot.

3. Elementu saturs un kontrolētās vārdnīcas

Katrs no *Dublin Core* elementiem ir lietojams pēc izvēles un to var atkārtot; nav noteikta arī elementu secība. Daudzkārt sastopamu elementu (piemēram, *Creator* (autors/radītājs)) kārtošana secībā var būt svarīga piegādātājam, taču nav garantijas, ka šī secība tiek saglabāta jebkurā lietotāja vidē. Secība var būt atkarīga no sintakses, piemēram, *RDF/XML* atbalsta secīgu kārtojumu, bet *HTML* nē.

Dažu elementu satura datus var izvēlēties no „kontrolētās vārdnīcas”, kas ir ierobežots konsekventi lietotu un rūpīgi definētu terminu kopums. Tas var būtiski uzlabot meklēšanas rezultātus, jo datori labi spēj salīdzināt vārdus burtu pa burtam, bet nesaprot sinonīmus, t.i., gadījumus, kad viena jēdziena apzīmēšanai lieto atšķirīgus vārdus. Ja nav pamatīgas terminoloģijas kontroles, nekonekventi vai nepareizi metadati var nopietni degradēt meklēšanas rezultātu kvalitāti. Piemēram, bez kontrolētās vārdnīcas terminus „saldumi” un „konfektes” var lietot attiecībā uz vienu jēdzienu. Kontrolētās vārdnīcas arī var samazināt drukas kļūdu iespējamību metadatu ierakstos.

Kontrolētās vārdnīcas uzturēšana prasa finansiālus izdevumus vārdnīcas pārstrādāšanai, atjaunināšanai un izplatīšanai. Piemēram, Kongresa bibliotēkas priekšmetu rādītājs (*LCSH*) un ASV Nacionālās medicīnas bibliotēkas medicīnas tezaurs (*MeSH*) ir oficiālās vārdnīcas, kas nepieciešamas meklēšanai noteiktā veidā katalogizētajos krājumos. Tām abām nepieciešamas nozīmīgas uzturēšanas organizācijas. Izmaksas prasa arī metadatu meklētāju un radītāju apmācība, lai tie, piemēram, zinātu, ka lietojot *MeSH*, jāievada „miokarda infarkts”, nevis sarunu valodā lietotais termins „sirdstrieka”. Sarežģītāka sistēma var uzdevumu atvieglot, bet kontrolētās vārdnīcas terminiem jābūt pieejamiem lietošanai.

Kontrolēto vārdnīcu lietošanu var padarīt efektīvāku [kodēšanas shēmu](#) lietošana. Bez īpaši izveidotas kodēšanas shēmas priekšmets, kuru varētu ļoti labi atrast konkrētajā kontrolētajā vārdnīcā, nav atšķirams no parasta atslēgvārda.

Dublin Core lietošana. Elementi

Radītājs:	Diane Hillmann
Publicēšanas datējums:	2006-12-18
Identifikators:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Dokuments ir tulkojums no:	http://dublincore.org/documents/2005/11/07/usageguide/elements.shtml
Ir daļa no:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Dokumenta statuss:	DCMI ieteiktais resurss
Dokumenta apraksts:	Dokumenta mērķis ir iepazīstināt lietotājus ar <i>Dublin Core</i> . Nespeciālistiem tas palīdzēs radīt vienkāršus ierakstus informācijas resursu (piemēram, elektronisko dokumentu) aprakstīšanai. Speciālistiem var noderēt dokumentā sniegtās atsauces uz <i>Dublin Core</i> dokumentāciju.

4. Elementi

Šajā nodaļā uzskaitīti elementi, uzrādot katra elementa pilnu nosaukumu un apzīmējumu. Sniegtas vadlīnijas, kā veidot katra elementa metadatu saturu, vai nu veidojot to no nulles, vai konvertējot pastāvošo ierakstu citā formātā.

Lai vienkāršotu kodēšanas shēmām domāto elementu sintaktisko specifikāciju, turpmāk sniegtajos elementu aprakstos konkretizēts formālais vienā vārdā izteiktais apzīmējums. Lai gan dažas vides, piemēram, *HTML*, nav reģistrjutīgas, turpmāk sniegtajos elementu nosaukumos ieteicams vienmēr ievērot lielo un mazo burtu reģistra nosacījumus, lai izvairītos no neskaidrībām gadījumos, kad metadati tiek secīgi konvertēti reģistrjutīgā vidē, piemēram, *XML*.

Daļa informācijas var attiekties uz vairākiem metadatu elementiem. Lai gan parasti izvēle ir skaidra, daži elementi var semantiski pārklāties. Tāpēc metadatu piešķirējam ir jāpieņem lēmums, izvērtējot konkrēto situāciju.

4.1. Title

APZĪMĒJUMS: Nosaukums

ELEMENTA APRAKSTS: Resursam piešķirtais nosaukums. Parasti tas ir nosaukums, ar kādu šis resurss oficiāli pazīstams.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja nav skaidrs, kurš ir nosaukums, nosaukuma elementu atkārto un variantus iekļauj otrajā un nākamajās itērācijās. Ja resurss ir izteikts *HTML*, jāapskata avota dokuments un jāpārlicinās, vai galvenē uzrādītais nosaukums (ja tāds ir) ir iekļauts kā nosaukuma elements.

PIEMĒRI:

Title ="A Pilot's Guide to Aircraft Insurance"
Title ="The Sound of Music"
Title ="Green on Greens"
Title ="AOPA's Tips on Buying Used Aircraft"

4.2. Subject

APZĪMĒJUMS: Priekšmets un atslēgvārdi

ELEMENTA APRAKSTS: Resursa satura temats. To parasti izsaka kā atslēgvārdus, atslēgvārdkopas, vai klasifikācijas kodus, kas apraksta resursa saturu. Ieteicams priekšmeta apzīmējumu izraudzīties no kontrolētās vārdnīcas vai oficiālās klasifikācijas shēmas.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Priekšmetu atslēgvārdus izvēlas no nosaukuma vai apraksta elementu informācijas vai no resursa tekstuālās daļas. Ja vienības temats ir persona vai organizācija, lieto to pašu personvārda/nosaukuma formu, kā gadījumā, ja persona vai organizācija būtu radītājs/autors vai līdzradītājs.

Parasti par atslēgvārdiem izvēlas visnozīmīgākos vai unikālos vārdus, izvairoties no pārāk vispārīgu vārdu izmantošanas konkrētās vienības aprakstam. Priekšmetā var būt iekļauti klasifikācijas dati, ja tie ir pieejami (piemēram, Kongresa bibliotēkas klasifikācijas numuri vai Djūija klasifikācijas decimālnumuri) vai kontrolētās vārdnīcas (piemēram, *MeSH* aprakstgalvas vai *AAT* tezaura deskriptori), kā arī atslēgvārdi.

Iekļaujot terminus no vairākām vārdnīcām, elementu atkārto. Ja tiek izmantoti vienas vārdnīcas vairāki termini vai atslēgvārdi, terminus vienu no otra atdala ar semikoliem, vai katru terminu iekļauj atsevišķā priekšmeta elementa atkārtojumā.

PIEMĒRI:

Subject ="Aircraft leasing and renting"
Subject ="Dogs"
Subject ="Olympic skiing"
Subject ="Street, Picabo"

4.3. Description

APZĪMĒJUMS: Apraksts

ELEMENTA APRAKSTS: Resursa satura izklāsts. Apraksts var ietvert, bet neaprobežojas ar: atreferējumu, satura rādītāju, norādi uz saturu vai tā grafisku attēlojumu, kā arī satura izklāstu brīvā tekstā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Tā kā apraksta lauks potenciāli ir indeksējamo terminu avots, šis elements iekļaujams, kad vien iespējams. Šajā elementā ieteicams lietot pilnus teikumus, jo aprakstu bieži izmanto, lai lietotājiem sniegtu informāciju, kas palīdzētu izvēlēties vajadzīgos resursus no meklēšanas rezultātu kopuma.

Ja nav pieejams atreferējums vai cits strukturēts apraksts, aprakstošo informāciju var kopēt vai automātiski izgūt no aprakstvienības. Lai gan apraksta avots var būt tīmekļa lapa vai cits strukturēts teksts ar attēlošanas tagiem, parasti apraksta elementā nav ieteicams iekļaut *HTML* vai citus strukturētus tagus.

Lietojumprogrammu spēja interpretēt šos tagus ievērojami atšķiras, un to iekļaušana var negatīvi ietekmēt metadatu savstarpējo savietojamību.

PIEMĒRI:

Description ="Illustrated guide to airport markings and lightning signals, with particular reference to SMGCS (Surface Movement Guidance and Control System) for airports with low visibility conditions."

Description ="Teachers Domain is a multimedia library for K-1 science educators, developed by WGBH through funding from the National Science Foundation as a part of its National Science Digital Library initiative. The site offers a wealth of classroom-ready instructional resources, as well as online professional development materials and a set of tools which allows teachers to manage, annotate, and share the materials they use in classroom teaching."

4.4. Type

APZĪMĒJUMS: Resursa tips

ELEMENTA APRAKSTS: Resursa satura būtība vai žanrs. Tipa jēdziens ietver terminus, kas raksturo satura vispārīgās kategorijas, funkcijas, žanru vai sakopojuma līmeni. Tipa vērtību ieteicams izvēlēties no kontrolētās vārdnīcas (piemēram, [DCMI tipu vārdnīca](#)). Lai aprakstītu resursa fizisko vai digitālo manifestāciju, lieto formāta elementu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja resurss sastāv no vairākiem jauktiem tipiem, galveno sastāvdaļu aprakstam jāizmanto vairāki jeb atkārtoti resursa tipa elementi.

Tā kā atšķirīgās iedzīvotāju grupās vai darbības nozarēs tiek izmantotas dažādas tipu vārdnīcas, tipa elementa atkārtojumos papildus specifiskajiem tipa terminiem savietojamības nolūkā ieteicams ietvert vismaz vienu vispārīgo tipu no [DCMI tipu vārdnīcas](#).

PIEMĒRI:

Type="Image"
Type ="Sound"
Type ="Text"
Type ="simulation"

PIEZĪME. Pirmie trīs apzīmējumi ņemti no [DCMI tipu vārdnīcas](#), un tiem piemēroti šajā vārdnīcā pieņemtie lielo sākumburtu lietošanas nosacījumi. Pēdējais apzīmējums ir no nekonkretizēta avota.

Aprakstīts tiek *Elektroniskās mākslas izstādes katalogs*:

Type ="Image"
Type ="Text"
Type ="Exhibition catalog"

PIEZĪME. Pirmie divi apzīmējumi ņemti no [DCMI tipu vārdnīcas](#), un tiem piemēroti šajā vārdnīcā pieņemtie lielo sākumburtu lietošanas nosacījumi. Pēdējais apzīmējums ir no nekonkretizēta avota.

Aprakstīta *Multivides izglītības programma ar interaktīvu lietojumu*:

Type ="Image"
Type ="Text"
Type ="Software"
Type ="Interactive Resource"

PIEZĪME. Šajā piemērā visi apzīmējumi ņemti no [DCMI tipu vārdnīcas](#), un tiem piemēroti šajā vārdnīcā pieņemtie lielo sākumburtu lietošanas nosacījumi.

4.5. Source

APZĪMĒJUMS: Avots

ELEMENTA APRAKSTS: Norāde uz resursu, no kura iegūts konkrētais resurss. Konkrētais resurss var būt daļēji vai pilnībā iegūts no avota resursa. Ieteicams norādīt uz avota resursu ar kādu formālai identifikācijas sistēmai atbilstošu rakstzīmju virkni vai numuru.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Parasti šajā zonā iekļauj ziņas par resursu, kas intelektuāli radniecīgs aprakstītajam resursam, bet gluži neatbilst saistības elementam.

PIEMĒRI:

Source ="RC607.A26W574 1996" [kur "RC607.A26W574 1996" ir resursa izdrukas, no kuras skenēta dotā versija, šifra numurs]

Source ="Attēls no *Romeo and Juliet* 1922. gada izdevuma 54. lpp."

4.6. Relation

APZĪMĒJUMS: Saistība

ELEMENTA APRAKSTS: Norāde uz saistīto resursu. Norādi uz resursu ieteicams sniegt ar kādu formālai identifikācijas sistēmai atbilstošu rakstzīmju virkni vai numuru.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Var izteikt abpusējo saistību (ja tiek aprakstīti abi saistītie resursi) vai tikai vienvirziena saistību, pat ja ir precizējums, kas dod iespēju izteikt savstarpējo saistību. Ja identifikācijas numuru vietā tiek lietotas rakstzīmju virknes, arī norādei jābūt tikpat specifiskai. Piemēram, lai lietotājus novirzītu uz konkrētu resursu, var izmantot formālu bibliogrāfisko atsauci.

Tā kā precizējošie termini, lietoti kopā ar saistības elementu, lietotājam sniedz ievērojami plašāku informāciju nekā saistības elements bez kvalifikatora, aprakstot resursus ar sarežģītu savstarpējo saistību, ieteicams izvēlēties kvalificēto *Dublin Core*.

PIEMĒRI:

Title="Reading Turgenev"

Relation="Two Lives" [Resurss ir divu romānu krājums; viens no tiem ir "Reading Turgenev"]

[*Saistība aprakstīta kā **IsPartOf** (ir daļa no)*]

[*Daļas/veselā saistība ir, ja viens resurss ir otra resursa fiziska vai loģiska daļa*].

Title ="Candle in the Wind"

Subject="Diana, Princess of Wales"

Date="1997"

Creator="John, Elton"

Type="sound"

Description="Tribute to a dead princess"

Relation="Elton John's 1976 song Candle in the Wind"

*[Saistība aprakstīta kā **IsVersionOf** (ir [cita resursa] versija)]*

[Versijas saistība ir, ja resurss ir tā paša radītāja citā laikā izdota vai cita izdevuma resursa variants].

Title="Electronic AACR2"
Relation="Anglo-American Cataloguing Rules, 2nd edition"
*[Saistība aprakstīta kā **IsFormatOf** (cits formāts)]*

Title="Landsat TM dataset of Arnhemland, NT, Australia"
Relation="arnhem.gif"
*[Saistība aprakstīta kā **HasFormat** (ir citā formātā)]*

[Formāta pārveides saistība ir, ja viens resurss atvasināts no otra reproducējot vai pārformatējot, un pēc būtības nav interpretācija, bet attēlojums].

Title="Morgan's Ancient Society"
Relation="Engels' Origin of the Family, Private Property and the State"
*[Saistība aprakstīta kā **IsReferencedBy** (ir norāde no)]*

Title="Nymphet Mania"
Relation="References Adrian Lyne's 'Lolita'
*[Saistība aprakstīta kā **References** (norāda)]*

[Norādes saistība ir, ja resursa autors citē, izsaka atzinību, diskutē vai citādi atsaucas uz citu resursu].

Title="Peter Carey's novel Oscar and Lucinda"
Relation="1998 movie Oscar and Lucinda"
*[Saistība aprakstīta kā **IsBasisFor** (ir [cita resursa] pamatā)]*

Title="The movie My Fair Lady"
Relation="Shaw's play Pygmalion"
*[Saistība aprakstīta kā **IsBasedOn** (pamatojas uz)]*

[Kreatīvā saistība ir, ja viens no resursiem ir cita resursa uzvedums, producējums, atvasinājums, adaptācija vai interpretācija].

Title="Dead Ringer"
Relation="Gemstar e-book"
*[Saistība aprakstīta kā **Requires** ([aprakstītajam resursam] nepieciešams)]*

[Atkarības saistība ir, ja vienam no resursiem, lai tas funkcionētu, to varētu atskaņot, demonstrēt vai citādi izmantot tā saturu, nepieciešams cits pievienots resurss].

4.7. Coverage

APZĪMĒJUMS: Aptvērums

ELEMENTA APRAKSTS: Resursa satura apjoms vai darbības lauks. Parasti aptvērums ietver telpisko atrašanās vietu (vietas nosaukumu vai ģeogrāfiskās koordinātas), laika posmu (tā apzīmējumu, datējumu vai datējuma amplitūdu), vai jurisdikciju (kā administratīvu vienību ar nosaukumu). Aptvēruma apzīmējumu ieteicams izvēlēties no kontrolētās vārdnīcas (piemēram, [Getty Thesaurus of Geographic Names](#) (Getija Ģeogrāfisko nosaukumu tezaurs), un, ja iespējams, izmantot vietu vai laika periodu nosaukumus, nevis skaitliskus identifikatorus, piemēram, koordinātu tīklu vai datējuma amplitūdu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja šo elementu lieto informācijai par teritoriju vai laika posmu, jāpievērš uzmanība konsekventu ziņu sniegšanai, ko lietotāji varētu interpretēt, īpaši situācijās, kad nav pieejami sarežģīti specifiskas ģeogrāfiskas vai laika informācijas meklēšanas līdzekļi. Vienkāršākajām lietojumprogrammām

noderīgāki var būt vietu nosaukumi vai aptvēruma datējumi. Sarežģītāku lietojumprogrammu gadījumā apsverama kodēšanas shēmas izmantošana, kas piemērota attiecīgās informācijas specifikācijai (piemēram, [DCMI Period](#), [DCMI Box](#) vai [DCMI Point](#)).

PIEMĒRI:

Coverage="1995-1996"
Coverage ="Boston, MA"
Coverage ="17. gs."
Coverage ="Upstate New York"

4.8. Creator

APZĪMĒJUMS: Radītājs/autors

ELEMENTA APRAKSTS: Entītija, kas galvenokārt atbildīga par resursa satura radīšanu. Radītājs/autors ir, piemēram, persona, institūcija vai dienests. Parasti entītiju uzrāda ar radītāja/autora personvārdu vai nosaukumu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Radītāji/autori uzrādāmi atsevišķi un, ieteicams, tādā secībā kā publikācijā. Personvārdos pirmo raksta uzvārdu, aiz tā – priekšvārdu. Šaubu gadījumā personvārdu uzrāda resursā dotajā formā, neinvertējot.

Ja institūciju gadījumā ir skaidra hierarhiskā struktūra, vispirms uzrāda augstākstāvošās (lielākās) hierarhijas struktūrvienības, pēc tam, atdalot ar punktu un atstarpi, lejupejošā secībā uzrāda zemākās (mazākās) struktūrvienības. Ja nav skaidrs, vai pastāv hierarhija, vai arī nav saprotams, kura no personām vai institūcijām ir augstākstāvoša, nosaukumus uzrāda resursā dotajā secībā.

Ja radītājs/autors un izdevējs ir viena un tā pati persona vai institūcija, šo personvārdu vai nosaukumu izdevēja elementā neatkārto. Ja atbildība nav skaidra, ieteicams institūcijas uzrādīt kā izdevējus, bet indivīdus kā radītājus/autorus. Gadījumos, kad atbildība ir mazāka vai neskaidrāka nekā radītājs/autors, lieto terminu līdzradītājs.

PIEMĒRI:

Creator ="Shakespeare, William"
Creator ="Wen Lee"
Creator ="Hubble Telescope"
Creator ="Internal Revenue Service. Customer Complaints Unit"

4.9. Publisher

APZĪMĒJUMS: Izdevējs

ELEMENTA APRAKSTS: Entītija, kas atbild par resursa pieejamību. Izdevējs var būt persona, institūcija vai dienests. Parasti entītiju uzrāda ar izdevēja personvārdu vai nosaukumu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šī elementa mērķis ir identificēt entītiju, kas nodrošina piekļuvi resursam. Ja radītājs/autors un izdevējs ir viena un tā pati persona vai institūcija, šo personvārdu vai nosaukumu izdevēja laukā neatkārto. Ja atbildības būtība nav skaidra, ieteicams organizācijas uzrādīt kā izdevējus, bet indivīdus kā radītājus/autorus. Gadījumos, kad atbildība nav skaidri uzrādīta, lieto terminu līdzradītājs.

PIEMĒRI:

Publisher = "University of South Where"
Publisher = "Funky Websites, Inc."
Publisher = "Carmen Miranda"

4.10. Contributor

APZĪMĒTĀJS: Līdzradītājs

ELEMENTA APRAKSTS: Entītija, kas līdzdarbojusies resursa satura radīšanā. Līdzradītājs ir, piemēram, persona, institūcija vai dienests. Parasti šīs entīcijas uzrādīšanai izmanto līdzradītāja personvārdu vai nosaukumu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Izmantojamas tās pašas vispārīgās vadlīnijas kā radītāju/autoru (personu vai institūciju) uzrādīšanai. Līdzradītājs ir vispārīgākais no visiem par resursu atbildīgo „aģentu” elementiem, tātad lietojams gadījumos, kad galvenā atbildība nav zināma vai ir neatbilstoša.

4.11. Rights

APZĪMĒTĀJS: Tiesību pārvaldība

ELEMENTA APRAKSTS: Informācija par tiesībām uz resursu un tā saturu. Parasti tiesību elements satur paziņojumu par resursa tiesību pārvaldību vai norādi uz dienestu, kas sniedz šādu informāciju. Tiesību informācija bieži ietver intelektuālā īpašuma tiesības, autortiesības un dažādas īpašuma tiesības. Ja tiesību elements nav norādīts, nevar izdarīt nekādus pieņēmumus par tiesībām uz šo resursu un tā saturu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Tiesību elementu var veidot no tekstuālām ziņām vai *URL*, kas norāda uz tiesību ziņu avotu, vai arī var kombinēt minētos veidus, ja ir pieejamas gan īsas, gan garākas ziņas.

PIEMĒRI:

Rights = "Piekļuve tikai biedrības locekļiem"
Rights = <http://cs-tr.cs.cornell.edu/Dienst/Repository/2.0/terms>

4.12. Date

APZĪMĒJUMS: Datējums

ELEMENTA APRAKSTS: Notikuma datējums resursa pastāvēšanas laikā. Datējuma kodējumu ieteicams definēt atbilstoši ISO 8601 [*Date and Time Formats, W3C Note*, <http://www.w3.org/TR/NOTE-datetime>] profilam un uzrādīt GGGG-MM-DD formā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja nav zināms pilnīgs datējums, var uzrādīt mēnesi un gadu (GGGG-MM) vai tikai gadu (GGGG). Ir iespējamas arī daudzas citas shēmas, bet tās var būt grūti interpretējamās lietotājiem vai programmatūrai.

PIEMĒRI:

Date="1998-02-16"
Date="1998-02"
Date="1998"

4.13. *Format*

APZĪMĒJUMS: Formāts

ELEMENTA APRAKSTS: Resursa fiziskā vai digitālā manifestācija. Parasti formāts ietver nesējvides tipu vai resursa dimensijas. Dimensijas ir, piemēram, izmēri un atskaņošanas ilgums. Ar formātu var raksturot programmatūru, aparatūru vai citu aprīkojumu, kas nepieciešams resursa demonstrēšanai vai cita veida darbībām.

Formāta apzīmējumu ieteicams izvēlēties no kontrolētās vārdnīcas (piemēram, [Internet Media Types](#) (Interneta vides tipi) saraksta, kas definē elektroniskās datu vides formātus).

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Papildus konkrētiem fiziskajiem vai elektroniskās vides formātiem formāta elementa saturā var iekļaut informāciju par resursa dimensijām, ja tāda ir pieejama. Meklējot resursu, tā dimensijas, apjomu vai nesējvidi var izmantot kā kritēriju vajadzīgo resursu atlasē, ja lietotājiem ir nepieciešams novērtēt resursa lietošanas iespējamību viņiem pieejamā infrastruktūrā.

Ja vienā ierakstā iekļautas vairāku kategoriju formāta ziņas, tās sniedzamas atsevišķos elementa atkārtojumos.

PIEMĒRI:

Title="Dublin Core icon"
Identifier="http://purl.org/metadata/dublin_core/images/dc2.gif"
Type="Image"
Format="image/gif"
Format="4kB"

Subject="Saturn"
Type="Image"
Format="image/gif6"
Format="40 x 512 pixels"
Identifier="http://www.not.iac.es/newwww/photos/images/satnot.gif"

Title="The Bronco Buster"
Creator="Frederic Remington"
Type="Physical object"
Format="bronze"
Format="22 in."

4.14. *Identifier*

APZĪMĒJUMS: Resursa identifikators

ELEMENTA APRAKSTS: Nepārprotama norāde uz resursu dotajā kontekstā. Resursu ieteicams identificēt ar kādu formālai identifikācijas sistēmai atbilstošu rakstzīmju virkni vai numuru. Pie formālajām identifikācijas sistēmām pieder vienotais resursu identifikators (*URI*) (ietverot vienoto resursu vietrādi (*URL*)), digitālo objektu identifikators (*DOI*) un Starptautiskais grāmatas standartnumurs (*ISBN*).

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šo elementu var izmantot arī lokāliem identifikatoriem (piemēram, ID numuriem vai šifriem), ko resursa radītājs piešķīris konkrētajai vienībai. To nevar izmantot paša metadatu ieraksta identifikācijai.

PIEMĒRI:

```
Identifier="http://purl.oclc.org/metadata/dublin_core/"
Identifier=""ISBN:0385424728"
Identifier="H-A-X 5690B" [izdevēja numurs]
```

4.15. *Language*

APZĪMĒJUMS: Valoda

ELEMENTA APRAKSTS: Resursa intelektuālā satura valoda. Valodas elementam ieteicams izmantot *RFC* 3066 [[RFC 3066](#)], kas savienojumā ar *ISO* 639, [[ISO 639](#)] definē divzīmju un trīszīmju pamatvalodas kodus ar izvēles apakškodiem. Piemēram, „en” vai „eng” angļu valodai, „akk” akadiešu valodai un „en-GB” Apvienotajā Karalistē lietotajai angļu valodai.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šajā elementā var būt attēlota kodēta nozīme vai vārdkopa. Ja resursa saturs ir vairākās valodās, elementu var atkārtot.

PIEMĒRI:

```
Language="en"
Language="fr"
Language="Primarily English, with some abstracts also in French."
Language="en-US"
```

PIEZĪME. *Audience* (mērķauditorija), *Provenance* (izcelsmes avots), *RightsHolder* (tiesību pārvaldnieks) ir elementi, bet tie nav daļa no vienkāršā *Dublin Core* piecpadsmit elementiem. Šos trīs elementus lieto vienīgi kvalificētā *Dublin Core* izmantošanas gadījumā.

4.16. *Audience*

APZĪMĒJUMS: Mērķauditorija

ELEMENTA APRAKSTS: Entītijas grupa, kurai attiecīgais resurss paredzēts vai noderīgs. Mērķauditoriju var noteikt resursa radītājs, izdevējs vai kāda trešā puse.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

Mērķauditoriju apzīmējošos terminus ieteicams izmantot oficiālo vai neoficiālo vārdnīcu kontekstā. *DCMI* pašlaik nav ieteikusi vai reģistrējusi šādus terminus, bet dažas ieinteresētās institūcijas ir iesaistītas mērķauditoriju vārdnīcu izveidē. Ja nav ieteicamo kontrolēto vārdnīcu, metadatu ieviesēji tiek aicināti izstrādāt vietējos terminu sarakstus un tos konsekventi izmantot.

PIEMĒRI:

```
Audience="pamatskolnieki"
Audience="pamatskolas skolotāji"
Audience="nedzirdīgie pieaugušie"
```

4.17. *Provenance*

APZĪMĒJUMS: Izcelsmes avots

ELEMENTA APRAKSTS: Ziņas par resursa īpašnieka vai pārziņa nomaiņu kopš resursa radīšanas, kas nozīmīgas tā autentiskumam, integritātei un interpretācijai.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

PIEMĒRI:

Provenance="Šis eksemplārs kādreiz piederējis Bendžaminam Spokam"

Provenance ="Hantera Tomsona īpašums"

Provenance ="Nozagts 1999. g.; muzejs atguvis 2003. g."

4.18. RightsHolder

APZĪMĒJUMS: Tiesību pārvaldnieks

ELEMENTA APRAKSTS: Persona vai organizācija, kurai ir resursa pārvaldīšanas tiesības. Entītijas uzrādīšanai ieteicams izmantot *URI* vai tiesību pārvaldnieka personvārdu vai nosaukumu.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

Tā kā personām un institūcijām parasti nepiešķir *URI*, to īpašumtiesības uz resursu izsaka ar vārdkoku. Personām un institūcijām dažkārt ir tīmekļa vietnes, bet to *URL* nav piemērots lietošanai šajā kontekstā, jo tas precīzi neidentificē personu vai organizāciju, bet drīzāk attiecīgās tīmekļa vietnes adresi.

PIEMĒRI:

RightsHolder="Stuart Weibel"

RightsHolder ="University of Bath"

4.19. InstructionalMethod

APZĪMĒJUMS: Instruēšanas metode

ELEMENTA APRAKSTS: Process, ko izmanto zināšanu, paņēmienu un prasmju veicināšanai, kurām resurss paredzēts. Instruēšanas metode parasti ietver instruktīvo materiālu vai instruējošo darbību pasniegšanas veidus, apmācāmo personu savstarpējo sadarbību, apmācāmo personu un instruktora sadarbību, kā arī grupu vai individuālās apmācības līmeņa vērtēšanu. Instruēšanas metodes ietver visus instruēšanas un mācību procesa aspektus, sākot ar plānošanu un ieviešanu, līdz novērtēšanai un atgriezeniskajai saitei.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

Ieteicams izmantot terminus no kontrolētajām vārdnīcām, kas izstrādātas konkrēta projekta vajadzībām vai izglītības jomai kopumā.

PIEMĒRI:

InstructionalMethod="Apmācība, iegūstot pieredzi"

InstructionalMethod ="Novērošana"

InstructionalMethod ="Lielas grupas instruēšana"

4.20. AccrualMethod

APZĪMĒJUMS: Uzkrāšanas metode

ELEMENTA APRAKSTS: Metode, ar kādu vienības tiek pievienotas krājumam. Ieteicams izmantot vērtību no kontrolētās vārdnīcas.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

Kontrolēto vārdnīcu termini var tikt izstrādāti konkrētiem projektiem vai arī radīti vispārīgi kultūras materiālu kontekstā izmantojami termini.

PIEMĒRI:

AccrualMethod="Depozīts"
AccrualMethod="Pirkums"

4.21. *AccrualPeriodicity*

APZĪMĒJUMS: Uzkrāšanas periodiskums

ELEMENTA APRAKSTS: Periodiskums, kādā vienības tiek pievienotas krājumam. Ieteicams izmantot vērtību no kontrolētās vārdnīcas.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

Kontrolēto vārdnīcu termini var tikt izstrādāti konkrētiem projektiem vai arī radīti vispārīgi kultūras materiālu kontekstā izmantojami termini.

PIEMĒRI:

AccrualPeriodicity="Reizi gadā"
AccrualPeriodicity="Neregulāri"

4.22. *AccrualPolicy*

APZĪMĒJUMS: Uzkrāšanas politika

ELEMENTA APRAKSTS: Politika, kas nosaka vienību pievienošanu krājumam. Ieteicams izmantot vērtību no kontrolētās vārdnīcas.

SATURA RADĪŠANAS VADLĪNIJAS:

Kontrolēto vārdnīcu termini var tikt izstrādāti konkrētiem projektiem vai arī radīti vispārīgi kultūras materiālu kontekstā izmantojami termini.

PIEMĒRI:

AccrualPolicy="Aktīva"
AccrualPolicy="Slēgta"

Dublin Core lietošana. Dublin Core kvalifikatori

Publicēšanas datējums:	2006-12-18
Identifikators:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Dokuments ir tulkojums no:	http://dublincore.org/documents/usageguide/qualifiers.shtml
Ir daļa no:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Tulkojumi:	http://dublincore.org/resources/translations
Dokumenta statuss:	DCMI ieteiktais resurss
Dokumenta apraksts:	Dokumentā aprakstīti <i>Dublin Core</i> kvalifikatoru pārvaldīšanas principi, abas kvalifikatoru kategorijas, uzskaitīti Dublin Core lietošanas padomes (<i>Dublin Core Usage Board</i>) apstiprinātie kvalifikatori, kā arī sniegti kvalifikatoru lietošanas noteikumi.

5. Dublin Core kvalifikatori

Šajā dokumentā izklāstīta daļa no *Dublin Core* metadatu elementu kopas (*DCMES*^{*}) 15 sākotnējos elementus paplašinošo vai precizējošo terminu izstrādāšanas procesa rezultātiem. Uzskaitītos terminus vai „kvalifikatorus” galvenokārt noteikušas [Dublin Core metadatu iniciatīvas](#) (*Dublin Core Metadata Initiative – DCMI*) darba grupas un atbilstoši *Dublin Core* metadatu elementu kvalifikācijas labas prakses principiem izvērtējusi [DCMI lietošanas padome](#) (*DCMI Usage Board*).

Kvalifikatoru uzbūves noteikšanā tika dota priekšroka vārdnīcām, apzīmējumiem un terminiem, ko jau lieto nodibinātās aģentūras. Ir jāuzsver, ka šeit minēto, ārpus *DCMI* uzturēto vārdnīcu saraksts ir tikai informatīvs. Pastāv daudzas kontrolētās vārdnīcas vai klasifikācijas sistēmas, kuras nav ietvertas šajā sarakstā. Pašlaik ieteiktās shēmas ir uzskaitītas dokumentā [DCMI Encoding Schemes – a current list](#) (*DCMI* kodēšanas shēmas – aktuālais saraksts).

Neizbēgamas būs situācijas, kad aģents vai klients sastapsies ar *DCMES* aprakstiem, kuros būs lietoti nepazīstami, specializētām lokālām vai nozaru vajadzībām izveidoti kvalifikatori. Šādu *DCMES* aprakstu interpretācija būs atkarīga no lietojumprogrammas spējas ignorēt nepazīstamos kvalifikatorus un atgriezties pie elementa plašākās nozīmes tā nekvalificētajā formā. Vadošais princips *Dublin Core* elementu kvalificēšanā, ko sarunvalodā dēvē par „noklusējuma” principu, nozīmē to, ka klientam jāignorē jebkurš kvalifikators un informācija jāizmanto tā, it kā tā nebūtu precizēta. Šādā gadījumā nedaudz var samazināties konkrētums, tāpēc jāsauglabā elementa pareizā pamatnozīme bez kvalifikatora un tai jābūt izmantojamai resursa atrašanai.

Sagaidāms, ka metadatu ieviesēji izstrādās papildu kvalifikatorus lietošanai lokālos lietojumos vai konkrētos domēnos. Ļoti iespējams, ka šādus kvalifikatorus var nesaprast citas lietojumprogrammas. Kvalifikatori, kas atbilst šajā dokumentā definētajiem principiem, var tikt izmantoti citās institūcijās plašākā starpdomēnu kontekstā.

---

* *Dublin Core Metadata Element Set*

Šī dokumenta ratifikācijas laikā *DCMI* atzina divas plašas kvalifikatoru kategorijas:

- **Elementa precizējums.** Šie kvalifikatori sašaurina vai konkretizē elementa nozīmi. Precizētam elementam ir tā pati nozīme kā nekvalificētam elementam, bet ar ierobežotāku aptvērumu. Klientam, kas elementu precizējošo konkrēto terminu nesaprot, jāignorē kvalifikators un jāuztver metadati kā nekvalificēts (plašāks) elements. Elementus precizējošo kvalifikatoru terminu definīcijām jābūt publiski pieejamām.
- **Kodēšanas shēma.** Šie kvalifikatori identificē shēmas, kas palīdz interpretēt elementa vērtību. Šīs shēmas ietver kontrolētās vārdnīcas un formālas notācijas vai strukturēšanas noteikumus. Tādējādi vērtība, kas izteikta, izmantojot kodēšanas shēmu, ir no kontrolētās vārdnīcas izvēlēts apzīmējums (piemēram, termins no klasifikācijas sistēmas vai priekšmetu aprakstgalvu kopums) vai rakstzīmju virkne, kas veidota atbilstoši oficiālajai notācijai (piemēram, datuma standartizācija „2000-01-01”). Ja klients vai aģents kodēšanas shēmu nesaprot, elementa vērtību tomēr var izmantot vizuālai nolāšanai. Kvalifikatoru kodēšanas shēmas galīgajam aprakstam jābūt skaidri noteiktam un pieejamam publiskai lietošanai.

Visi šajā dokumentā uzskaitītie kvalifikatori ietilpst vienā no iepriekš minētajām kategorijām. Turpmāk sniegti konkrēti norādījumi elementu precizēšanai. Ja elementam un/vai elementa precizējumam ir pieejama konkrēta kodēšanas shēma, tās pielietojums vispārīgi aprakstīts šajā dokumentā vai dokumentācijā, kas pieejama kopā ar kodēšanas shēmu. Kopā ar citiem elementiem aprakstīti *Audience* (mērķauditorija), *Provenance* (izcelsmes avots) un *RightsHolder* (tiesību pārvaldnieks), kas ir apskatāmi elementu līmenī, bet nepieder pie *Dublin Core* 15 oriģinālelementiem.

Laika gaitā, paplašinoties ieviesēju pieredzei, var attīstīties papildu kvalifikatoru kategorijas. Turpmāk uzskaitītie kvalifikatori nav noslēgts kopums, kas paredzēts visu aprakstīšanas prasību apmierināšanai. Tie drīzāk veido pamatu plašākam kvalifikatoru masīvam, kas var attīstīties par papildu kvalifikatoriem, ko izstrādājušas dažādas institūcijas, un ko iespējams iesniegt izskatīšanai un apstiprināšanai *DCMI* lietošanas padomei. Ieviesēji var iekļaut šajos sarakstos kvalifikatorus, ja tie atbilst noklusējuma principam, un izmantot tos kā piemērus lokālo *Dublin Core* metadatu elementu kvalifikatoru izstrādāšanai.

Elementu precizēšanas un kodēšanas shēmu kopsavilkuma tabula

Šis elementu precizēšanas un kodēšanas shēmu kopsavilkums sniegts lietotāju ērtībai. Kopsavilkumā terminiem ir statuss „ieteicams” vai „saskaņots”. Attiecīgās definīcijas un statusa norādes rodamas [DCMI metadatu termini](#). Lai nokļūtu pie termina definīcijas, jānoklikšķina uz attiecīgo terminu.

<i>DCMES</i> elements	Elementa precizējums(i)	Elementa kodēšanas shēma(s)
Title	Alternative	-
Creator	-	-
Subject	-	LCSH MeSH DDC LCC UDC
Description	Table of Contents	-

DCMES elements	Elementa precizējums(i)	Elementa kodēšanas shēma(s)
	Abstract	
Publisher	-	-
Contributor	-	-
Date	Created Valid Available Issued Modified Date Accepted Date Copyrighted Date Submitted	DCMI period W3C-DTF
Type	-	DCMI Type Vocabulary
Format	-	IMT
	Extent Medium	- -
Identifier	-	URI
	Bibliographic Citation	-
Source	-	URI
Language	-	ISO 639-2RFC 3066
Relation	Is Version Of Has Version Is Replaced By Replaces Is Required By Requires Is Part Of Has Part Is Referenced By References Is Format Of Has Format Conforms To	URI
Coverage	Spatial	DCMI Point

DCMES elements	Elementa precizējums(i)	Elementa kodēšanas shēma(s)
	Temporal	ISO 3166 DCMI Box TGN DCMI Period W3C-DTF
Rights	Access Rights License	- URI
Audience	Mediator Education Level	-
Provenance	-	-
RightsHolder	-	-
Instructional Method	-	-
Accrual Method	-	-
Accrual Periodicity	-	-
Accrual Policy	-	-

Dublin Core kvalifikatoru atribūti

Dublin Core kvalifikatoriem ir šādi atribūti:

- **Nosaukums:** kvalifikatoram piešķirts unikāls simbols.
- **Apzīmējums:** kvalifikatoram piešķirts vizuāli nolasāms apzīmējums.
- **Definīcija:** kvalifikatora jēdziena un būtības izklāsts.
- **Komentārs:** ar kvalifikatoru saistīta papildinformācija, ja tāda ir pieejama.
- **Sk. arī:** saite uz citām ziņām par kvalifikatoru, ja tādas ir pieejamas.

Visu *Dublin Core* metadatu iniciatīvas pārvaldīto metadatu terminu atjauninātās specifikācijas, ieskaitot elementus, elementu precizējumus, kodēšanas shēmas un vārdnīcu terminus (*DCMI* tipu vārdnīca), sk. <http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/>. Turpmākajā uzskaitījumā atribūti „nosaukums” un „apzīmējums” ir lietoti tāpat kā specifikācijā, bet „definīcija” un „komentārs” sniegti kā kopīgs „termina apraksts”, kā arī papildus pievienoti norādījumi un piemēri.

Dublin Core entītiņu kodēšana vairākās valodās

Dublin Core kvalifikatori var būt izteikti ne tikai angļu valodā, bet arī citās valodās. Vienīgi katram kvalifikatoram piešķirtais nosaukuma atribūts ir nemainīgs neatkarīgi no valodas, kādā tas definēts. Lai veidotu vienotu kvalifikatoru identifikatoru, šo simbolu var iekļaut vienotajā resursa identifikatorā (*URI*). Visi pārējie kvalifikatora atribūti (apzīmējums, definīcija, komentārs, kā arī atbilstošie „sk. arī” aspekti) var tikt tulkoti no angļu valodas citā valodā.

Visi pārējie *Dublin Core* entītijas atribūti (apzīmējums, definīcija, komentārs, kā arī atbilstošie „sk. arī” aspekti) tiek izteikti tulkojuma valodā un rakstzīmēs.

Elementu precizējumi

Šie elementus precizējošie termini ir „Vienkāršā *Dublin Core*” 15 elementu un papildelementu: *Audience* (mērķauditorija), *Provenance* (izcelsmes avots) un *RightsHolder* (tiesību pārvaldnieks) paplašinājumi.

Precizējums elementam *Title*

Alternative

APZĪMĒJUMS: Alternatīvais nosaukums

TERMINA APRAKSTS: Nosaukums jebkurā formā, ko lieto kā aizstājēju vai alternatīvu resursa oficiālajam nosaukumam. Šis kvalifikators var ietvert saīsinājumus, kā arī nosaukuma tulkojumu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Alternatīvo nosaukumu var lietot, lai nodrošinātu piekļuvi pakārtotiem nosaukumiem, bet tas lietojams tikai tādā gadījumā, ja ir aizpildīts nosaukuma elements.

PIEMĒRI:

Alternative="AMA newsletter"(Title="American Meteorological Association newsletter")
Alternative="Ocho semanas"(Title="Eight weeks")

Precizējumi elementam *Description*

tableOfContents

APZĪMĒJUMS: Satura rādītājs

TERMINA APRAKSTS: Resursa satura apakšsadaļu saraksts.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja resursa aprakstu veido satura rādītājs, kas uzrādīts izvēlnē vai citur, šo precizējumu var izmantot, lai atšķirtu satura uzskaitījumu no aprakstoša teksta teikumu formā. Tas paplašina attēlošanas un indeksēšanas iespējas.

PIEMĒRI:

TableOfContents="Ievads; Mugurkaulnieki; Bezmugurkaulnieki; Moluski"

Abstract

APZĪMĒJUMS: Atreferējums

TERMINA APRAKSTS: Resursa satura kopsavilkums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Izmanto, ja resursa aprakstu veido formāls atreferējums. Gadījumos, kad priekšroka ir formālam atreferējumam, specifiskā termina lietošana dod iespēju labāk atspoguļot apraksta līmeni.

PIEMĒRI:

Abstract="Aprakstīta *IFB Chaos Committee* darbība, ieskaitot galveno iegūto datu kopsavilkumu."

Precizējumi elementam *Date*

Datējuma precizējums parasti izmantojams gadījumos, kad ir nepieciešams uzrādīt vairākus datējumus, un lietotājiem var būt svarīga datējumu atšķirība. Jāņem vērā, ka pirmie pieci turpmāk minētie elementa *Date* (datējums) precizējošie termini ir vieni no *DCMI* pirmām kārtām apstiprinātajiem, un laika apzīmēšanas konvencija noteica, ka „datējums” netiek iekļauts kā precizējamā termina daļa. Nesen notikušās izmaiņas laika apzīmēšanas konvencijā ļauj precizētā termina nosaukumam skaidrāk izteikt saistību ar pamatelementu. Lietojot datējumus kā precizējumu, nav ieteicams ietvert rakstzīmju virkni, kas atkārto paša precizējuma norādīto atšķirību. Piemēram, virkne „Spēkā esošs 20010211” ziņās, kurās lietots precizējums *Valid* (spēkā esošs), displejā ar apzīmējumiem var parādīties kā:

VALID: Spēkā esošs 20010211.

Created

APZĪMĒJUMS: Radīts

TERMINA APRAKSTS: Resursa radīšanas datējums

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja ir zināms resursa radīšanas datējums, un šo datējumu ir svarīgi īpaši uzrādīt (piemēram, ir ierakstāmi arī citi būtiski datējumi), resursa radīšanas datējumu uzrāda ar terminu *Created*. Jāņem vērā, ka noteikums „katram savs” prasa, lai tiktu uzrādīts aprakstāmā resursa, nevis kādas tā iepriekšējās versijas radīšanas datējums.

Valid

APZĪMĒJUMS: Spēkā esošs

TERMINA APRAKSTS: Resursa spēkā esamības datējums (bieži tā amplitūda).

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Ja resurss ir spēkā esošs vai nozīmīgs tikai noteiktā datējumā vai to amplitūdā, šo datējumu izteikšanai var lietot terminu *Valid*. Tas var būt īpaši svarīgi, kad resurss tiek saglabāts, bet derīgs izmantošanai tikai noteiktā laika posmā vai līdz konkrētam datumam.

Available

APZĪMĒJUMS: Pieejams

TERMINA APRAKSTS: Datējums (bieži tā amplitūda), kas uzrāda, kad resurss būs vai kļuvis pieejams.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šis precizējums galvenokārt izmantojams gadījumos, kad pieejamības datējums atšķiras no radīšanas datējuma un pieejamības datējums ir būtisks resursa lietošanai.

Issued

APZĪMĒJUMS: Izdots

TERMINA APRAKSTS: Resursa oficiālās publicēšanas (piemēram, izdošanas) datējums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šis precizējums izmantojams, ja ir būtisks resursa publicēšanas oficiālais datējums un tas atšķiras no citiem ar resursu saistītajiem datējumiem.

Modified

APZĪMĒJUMS: Modificēts

TERMINA APRAKSTS: Datējums, kad resursā izdarītas izmaiņas.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Modificējuma datējumus var lietot, lai ierakstītu visus modificēšanas gadījumus vai tikai pēdējo no tiem. Ja ir ierakstīts tikai viens datējums, pieņem, ka tas ir pēdējais.

dateAccepted

APZĪMĒJUMS: Akceptēšanas datējums

TERMINA APRAKSTS: Resursa (piemēram, disertācijas, žurnāla raksta u.tml.) akceptēšanas datējums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Akceptēšanas datējumu uzrāda, ja resursa akceptēšanas, ko veikusi oficiāla institūcija vai entīcija, datējums ir būtisks resursa lietošanai.

dateCopyrighted

APZĪMĒJUMS: Autortiesību datējums

TERMINA APRAKSTS: Autortiesību paziņojuma datējums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Autortiesību datējumu uzrāda, ja resursa autortiesību datējums ir būtisks resursa lietošanai.

dateSubmitted

APZĪMĒJUMS: Iesniegšanas datējums

TERMINA APRAKSTS: Resursa (piemēram, disertācijas autoreferāta, raksta u.tml.) iesniegšanas datējums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Iesniegšanas datējumu uzrāda, ja resursa lietošanai ir būtisks datējums, kad resurss iesniegts oficiālajai institūcijai vai entītijai.

Precizējumi elementam *Format*

Extent

APZĪMĒJUMS: Apjoms

TERMINA APRAKSTS: Resursa izmēri vai demonstrēšanas/atkaņošanas ilgums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Tā kā šis precizējums tiek lietots dažādos gadījumos, tas parasti sastāv gan no numeratīvā apzīmējuma, gan vārda(iem), kas nepieciešami numeratīvā apzīmējuma paskaidrojumam. Ieteicams numeratīvo apzīmējumu un vārdu(s) atdalīt ar atstarpi neatkarīgi no tā, vai vārds(i) atrodas pirms vai aiz numeratīvā apzīmējuma.

PIEMĒRI:

Extent="folio"
Extent="899 Kb"
Extent="21 minūtes"

Medium

APZĪMĒJUMS: Nesējvide

TERMINA APRAKSTS: Resursa materiāls vai fiziskais nesējs.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šo apzīmējumu parasti lieto, ja resurss ir materiālas dabas, piemēram, gleznojums vai modelis, kad lietotājam būtiski noskaidrot resursa fizisko nesēju vai materiālu, no kāda tas izgatavots. Piemēram, ja resurss ir kinofilma *DVD* formātā, kas pieejams tikai kā fizikāls objekts, tas šādi arī aprakstāms. Ja tas ir digitāli pieejams lejupielādēšanai vai attēlošanai tīkla vietnē, tas atspoguļojams formāta elementā. Jāņem vērā, ka ar šo precizējumu aprakstīto materiālu fiziskās būtības dēļ kodēšanas *IMT* shēma nav derīga lietošanai kopā ar nesējvides precizējumu.

PIEMĒRI:

Medium="kokvilnas audums ar metāla gredzeniem"
Medium ="bronza uz koka pjedestāla"
Medium ="eļļa uz koka pamatnes"

Precizējumi elementam *Relation*

Vairākums *Relation* (saistība) precizējumu izteikti kā „savstarpējā saistība” un tos var izmantot resursu saistīšanai divos virzienos, lai gan šāda prasība nepastāv. Metadatu ieviesējiem saistības uzrādīšanai nav nepieciešams aprakstīt iesaistītos abus vai visus resursus, – citiem vārdiem, var aprakstīt jaunāko versiju un attiecināt to uz iepriekšējo, neaprakstot iepriekšējo versiju (un otrādi). Dažām no turpmāk minētajām saistībām ir svarīgāk uzrādīt savstarpējo saistību, citām būtiskāka ir vienvirziena saistība. Šīs atšķirības ir minētas konkrēto terminu vadlīnijās.

Visos gadījumos kā apzīmējumu var lietot rakstzīmju virkni vai *URI*. Ja lieto *URI*, ir jāizveido shēma.

Saistības precizējumu piemēri rodami pie [Relation](#) (saistība) elementa. Izmantojot saistības precizējumus, piemēros ievietotie teksta apzīmējumi nav jālieto.

IsVersionOf

APZĪMĒJUMS: Ir [cita resursa] versija

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss ir norādītā resursa versija, cits izdevums vai adaptācija. Versijas izmaiņas drīzāk nozīmē būtiskas izmaiņas saturā, nevis formātā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šo precizējumu lieto tikai gadījumos, kad saistība ir izteikta satura līmenī. Saistībai nav nepieciešams būt tuvai, lai tā būtu būtiska. „Vestsaidas stāsts” ir „Romeo un Džuljeta” versija, un resursa apraksta kontekstā var būt svarīgi to izteikt. Brodvejas izrāde un kinofilma „Vestsaidas stāsts” arī ir saistītas līdzīgā līmenī, bet kinofilmas video un *DVD* saistību labāk izteikt formāta līmenī, jo saturs ir būtībā viens un tas pats.

Sk. arī [isFormatOf](#).

hasVersion

APZĪMĒJUMS: Ir versija

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītajam resursam ir cita versija, cits izdevums vai adaptācija, proti, resurss, uz kuru ir sniegta norāde.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Pamatnorādēm sk. [isVersionOf](#).

IsReplacedBy

APZĪMĒJUMS: Aizstāts ar

TERMINA APRAKSTS: Aprakstīto resursu atceļ vai aizstāj norādītais resurss.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Kad jānoskaidro versiju virkne, no kurām tikai viena ir spēkā esoša, *isReplacedBy* (aizstāts ar) un *Replaces* (aizstāj) lietošana dod iespēju norādīt saistību un virzīt lietotāju uz vajadzīgo versiju. Šajā gadījumā ir svarīgi norādīt savstarpējo saistību.

Replaces

APZĪMĒJUMS: Aizstāj

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss atceļ vai aizstāj norādīto resursu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Pamatnorādēm sk. [isReplacedBy](#).

isRequiredBy

APZĪMĒJUMS: Nepieciešams [citam resursam]

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss fiziski vai loģiski nepieciešams norādītā resursa izmantošanai.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

IsRequiredBy (nepieciešams [citam resursam]) un *Requires* ([aprakstītajam resursam] nepieciešams) gadījumā izteiktāka nepieciešamība ir norādīt *Requires* saistību, lai gan lietderīgas var būt abas no tām. Šo saistību visbiežāk norāda starp programmatūru un dokumentiem, lietojumprogrammu un aparatūru un/vai programmatūras prasībām.

Requires

APZĪMĒJUMS: [Aprakstītajam resursam] nepieciešams

TERMINA APRAKSTS: Lai nodrošinātu aprakstītā resursa funkcionēšanu, atskaņošanu/demonstrēšanu vai satura atbilstību, tam nepieciešams norādītais resurss.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Pamatnorādēm sk. [IsRequiredBy](#).

isPartOf

APZĪMĒJUMS: Ir daļa no

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss ir norādītā resursa fiziska vai loģiska daļa.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

isPartOf (ir daļa no) un *hasPart* (ietverta daļa) saistības būtībā ir hierarhiskas. Ar tām var izteikt gan „viens pret vienu” veida saistību, gan saistību „viens pret daudziem”.

hasPart

APZĪMĒJUMS: Ietverta daļa

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss fiziski vai loģiski ietver norādīto resursu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Pamatnorādēm sk. [isPartOf](#).

isReferencedBy

APZĪMĒJUMS: Ir norāde no

TERMINA APRAKSTS: Uz aprakstīto resursu no norādītā resursa ir norāde, atsauce vai tamlīdzīgi.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Precizējumi *isReferencedBy* (ir norāde no) un *References* (norāda) norāda resursu saistību, kas var noderēt lietotājam, bet tie nav vitāli svarīgi resursa dzīves ciklā vai iecerētā resursa izmantošanā. Šādu saistību var uzrādīt, piemēram, starp resursu un kritisku rakstu par to, runu un parodiju par to u.tml.

References

APZĪMĒJUMS: Norāda

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss norāda, citē vai citādi atsaucas uz norādīto resursu.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Pamatnorādēm sk. [isReferencedBy](#).

isFormatOf

APZĪMĒJUMS: Cits formāts

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss ir ar to pašu intelektuālo saturu kā norādītais resurss, bet citā formātā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šo saistību lieto saistības izteikšanai starp resursiem, kuriem formāts ir galvenā atšķirība. Tā kā *Dublin Core* atbalsta principu „viens pret vienu”, katram resursam ir nepieciešams veidot savu aprakstu.

Sk. arī [isVersionOf](#).

hasFormat

APZĪMĒJUMS: Ir citā formātā

TERMINA APRAKSTS: Aprakstītais resurss ir pastāvējis pirms norādītā resursa ar to pašu intelektuālo saturu, tikai citā formātā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Pamatnorādēm sk. [isFormatOf](#).

conformsTo

APZĪMĒJUMS: Atbilst

TERMINA APRAKSTS: Norāde uz vispāratzītu standartu, kuram resurss atbilst.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Norādītie standarti var būt izglītības, pieejamības vai citi standarti, kas būtiski resursa lietošanai.

Precizējumi elementam *Coverage*

Spatial

APZĪMĒJUMS: Aptvēruma telpā

TERMINA APRAKSTS: Resursa intelektuālā satura aptvēruma telpā raksturojums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Aptvēruma raksturojums var ietvert ģeogrāfiskos nosaukumus, ģeogrāfisko platumu un/vai garumu, vai citas vispāratzītas ģeogrāfiskas norādes. Šis precizējums, protams, nedod iespēju norādīt sarežģītus ģeogrāfiskus parametrus, taču, izmantojot attiecīgos standartus un kontrolētās vārdnīcas, var sniegt nepieciešamo rezultātu. Kontrolēto vārdnīcu terminus var atvasināt no ieteicamajām vārdnīcām, un standartapzīmējumu izmantošana lietojumprogrammās atvieglo resursu meklēšanu. Papildu ziņas par aptvēruma informācijas kodēšanu sk. [DCMI Box Encoding Scheme](#) (DCMI telpas kodēšanas shēma) un [DCMI Point Encoding Scheme](#) (DCMI punkta kodēšanas shēma).

PIEMĒRI:

Spatial="Chicago, Ill."

Spatial="Lat: 44 00 00 S Long: 068 00 00 W Name: Patagonia"

Spatial="Upstate New York"

Temporal

APZĪMĒJUMS: Aptvērums laikā

TERMINA APRAKSTS: Resursa intelektuālā satura aptvēruma laikā raksturojums.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Aptvēruma laikā raksturojums ietver laika aspektus, kas attiecas uz resursa intelektuālo saturu, nevis uz tā pastāvēšanas ilgumu. Kā piemēru var minēt resursu, kurā aprakstīts kāds 19. gs. aspekts, bet pats resurss radīts 2003. gadā. Šajā gadījumā 19. gs. būs aptvērums laikā, bet 2003. gads resursa radīšanas datējums. Var izmantot vārdkopas vai kodētus apzīmējumus. Konkrēti aptvēruma laikā raksturojuma kodēšanas ieteikumi rodami dokumentā [DCMI Period Encoding Scheme](#) (DCMI perioda kodēšanas shēma).

PIEMĒRI:

Temporal="Juras laikmets"
Temporal="1922-1978"
Temporal="Divdesmitais gadsimts"

Precizējumi elementam *Audience*

Mediator

APZĪMĒJUMS: Starpnieks

TERMINA APRAKSTS: Entītiju kategorija, kas ir starpnieki piekļuvei resursam tiem, kam resurss ir paredzēts vai noderīgs. Resursa mērķauditorija dalās divās pamatgrupās: (1) maksimāla labuma guvēji no resursa izmantošanas un (2) bieži, entītija, kas ir starpnieks piekļuvei resursam. Starpnieka elementa precizējums attiecas uz otro no šīm grupām.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Izglītības iestādēs starpnieks resursa lietošanā var būt skolotājs (ja resurss paredzēts lietošanai klasē ar skolotāja starpniecību noteiktas sagatavotības apmācāmajiem). Var būt resursi, kas domāti tiem pašiem apmācāmajiem tiešai lietošanai bez starpnieka. Starpniekus var apzīmēt ar konkrētiem terminiem atkarībā no specifikas. Attiecīgi apzīmējumi meklējami kontrolētajās vārdnīcās.

PIEMĒRI:

Mediator="Lasīšanas lietpratējs"
Mediator="Pamatskolas skolotāji"

educationLevel

APZĪMĒJUMS: Izglītības līmenis

TERMINA APRAKSTS: Vispārīgas ziņas izglītības vai apmācību kontekstā. Alternatīvi – konkrētākas ziņas par mērķauditorijas līmeņa paaugstināšanos izglītošanās un praktisko iemaņu apguves rezultātā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Parasti šo terminu lieto klašu apzīmēšanai izglītības iestādēm domātajos materiālos. Lai gan izglītības līmeņa apzīmējumiem nevar ieteikt kādu konkrētu kontrolēto vārdnīcu, ieteicama ir konsekventa terminu lietošana vai pieejamo kontrolēto vārdnīcu izmantošana.

PIEMĒRI:

educationalLevel="pamatskolēni"
educationalLevel="4.-5. klase"
educationalLevel="sekundāra zinātne"

Precizējumi elementam *Rights*

accessRights

APZĪMĒJUMS: Piekļuves tiesības

TERMINA APRAKSTS: Informācija par piekļuves iespējam resursam vai norāde par tā drošības statusu. Precizējumā var ietvert informāciju, kas attiecas uz piekļuvi resursam vai ierobežojumiem, pamatotiem uz privātumu, drošības apsvērumiem vai citiem noteikumiem.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Piekļuves tiesības paredzētas resursa meklēšanas vai aplūkošanas ierobežojumu raksturošanai; tās pamatotas uz resursa atribūtiem vai atkarīgas no lietotāju kategorijas. Piemēram, resurss ar piekļuves ierobežojumu lietotājiem bez pielaides vai resurss, kam nepieciešama identificēšanās procedūra vai autentifikācija konkrētā tīmekļa vietnē.

PIEMĒRI:

accessRights="Available to subscribers only"
accessRights="Viewable by Medium security cleared staff only"

license

APZĪMĒJUMS: Licence

TERMINA APRAKSTS: Juridisks dokuments, kas dod oficiālu atļauju darbībām ar resursu. Ieteicams licenci identificēt, izmantojot URI. Šādu licenču piemēri rodami: <http://creativecommons.org/licenses/>.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Šis elementa precizējums dod iespēju konkretizēt specifisku licencētu lietošanu. Piemēram, resurss, kas pieejams neierobežotai lietošanai, bet ne reproducēšanai komerciālos nolūkos.

PIEMĒRI:

license="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/legalcode"
license="Licensed for use under Creative Commons Attribution 2.0."

Precizējums elementam *Identifier*

bibliographicCitation

APZĪMĒJUMS: Bibliogrāfiskā atsauce

TERMINA APRAKSTS: Bibliogrāfiskā norāde uz resursu. Ieteicams resursa identifikācijai nepieciešamo bibliogrāfisko raksturojumu iekļaut iespējami viennozīmīgi, sniedzot to standartformā vai citā formā.

SATURA VEIDOŠANAS VADLĪNIJAS:

Tā kā šis termins neapraksta saistību ar citu resursu, pietiek ar atsauci uz aprakstīto resursu ieraksta beigās. Piemēram, ja resurss ir žurnālam domāts raksts, iekļaujamas konkrētas ziņas par rakstu, arī norādes uz lappusēm, ja šāda informācija tiek izmantota standartformas atsaucei uz rakstu citos resursos, pat ja aprakstāmais raksts ir digitālā formātā.

PIEMĒRI:

bibliographicCitation="ESOP, v. 2, no. 1, Apr. 2003, p.5-8"

bibliographicCitation="Nature, v. 87, p. 200"

Papildnorādījumus par šī precizējuma lietošanu sk. [Guidelines for Encoding Bibliographic Citation Information in Dublin Core](#) (Vadlīnijas bibliogrāfisko norāžu informācijas kodēšanai *Dublin Core*).

Dublin Core lietošana. Pielikums. Lomas

Publicēšanas datējums:	2006-12-18
Identifikators:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Dokuments ir tulkojums no:	http://dublincore.org/documents/usageguide/appendix_roles.shtml
Ir daļa no:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Tulkojumi:	http://dublincore.org/resources/translations
Dokumenta statuss:	DCMI ieteiktais resurss
Dokumenta apraksts:	Dokumentā aprakstīti <i>Dublin Core</i> kvalifikatoru pārvaldīšanas principi, abas kvalifikatoru kategorijas, uzskaitīti <i>Dublin Core</i> lietošanas padomes (<i>Dublin Core Usage Board</i>) apstiprinātie kvalifikatori, kā arī sniegti kvalifikatoru lietošanas noteikumi.

6. Aģentu lomu izmantošana *Dublin Core* metadatos

Ievads

MARC saista termini ir atribūti, kas izmantoti, lai aprakstītu aģenta ieguldījumu resursa tapšanā, konkretizējot ieguldījuma raksturu. Tos var izmantot, lai aprakstītu dažādās lomas, ko cilvēki un organizācijas ir ieņēmuši resursa attīstībā un izmantošanā. Piemēram, atribūtu „ilustrators” var izmantot aģentam, kurš nodrošinājis resursu ar ilustrācijām.

Dublin Core dokumentā aģentu lomas ir izteiktas kā atribūti (piemēram, elementam vai elementa precizējumam). Kā paskaidrots zemāk, lielākā daļa no precizējumiem ir elementam *dc:contributor* (līdzradītājs). Ar mērķi noteikt MARC saista terminu apakškopu, kas kalpotu kā precizējumi elementam *dc:contributor* (līdzradītājs), DCMI un Kongresa bibliotēka sadarbojās, lai izvērtētu visus aptuveni 150 MARC saista terminus, uz kuriem varēja attiecināt jēdzienu „entītija, kas atbildīga par ieguldījumu resursa satura radīšanā”.

MARC saista terminu saraksts: kas tas ir un kā tas strukturēts

MARC saista terminu kodu saraksts tika izveidots lietošanai MARC21 bibliogrāfiskajos ierakstos, lai izteiktu saistību starp personvārdu vai nosaukumu un darbu. Sarakstā iekļauti gan lomas apzīmējušie termini, gan trīszīmju kodi, kas apzīmē šos terminus. Sarakstā termini tiek iekļauti tikai tādā gadījumā, ja personvārds vai nosaukums un ar to saistītā loma ir novērtēta kā pietiekoši svarīga, lai to iekļautu bibliogrāfiskajā ierakstā kā pieejas punktu. Kongresa bibliotēka ir šī saraksta uzturēšanas institūcija, kas dokumentētas nepieciešamības gadījumos sarakstu regulāri papildina. Starp DCMI un Kongresa bibliotēku pastāv vienošanās, kas nosaka, ka Kongresa bibliotēka iesniegtos jaunus terminus nodod DC lietošanas padomei, lai tā apstiprinātu, ka attiecīgos terminus var lietot kā *Dublin Core* elementu precizējumus. Šī vienošanās ir aprakstīta dokumentā [MARC Relator Terms and Dublin Core](#) (MARC saista termini un *Dublin Core*).

MARC saista terminu saraksts ietver alfabētiskus trīszīmju kodus, kas izmantojami lomu identificēšanai. Papildus sarakstā ir iekļauti arī terminu (un saistīto kodu) definējumi. *MARC* ierakstos kodi ir sinonīmi termini, kurus tie pārstāv. *DC* metadatu aprakstos atribūti tiek uzrādīti, izmantojot unikālus atribūtu identifikatorus (*URI*), kuru veidošanā ir izmantoti kodi. Tā kā *MARC* saista terminu sarakstu uztur Kongresa bibliotēka, terminiem *URI* tiek piešķirti, pamatojoties uz Kongresa bibliotēkas pieņemto vārdtelpu. Izmantojot jebkuru no *MARC* saista terminiem, neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav *Dublin Core* elementu apakšatribūti, shēmās vai atsevišķos metadatos ir jāiekļauj šie noteiktie *URI* (vai *MARC* saista terminu vārdtelpa). Papildinformācijai par ne *DCMI* vārdtelpu lietošanu sk. *Guidelines for Implementing Dublin Core in XML* (Vadlīnijas *Dublin Core* realizēšanai *XML* vidē).

Lai nodrošinātu *MARC* saista terminu dokumentāciju tīmeklī, Kongresa bibliotēka ir izveidojusi un uztur *MARC* saista terminu sarakstu *RDF/XML* sintaksē. Elementa *dc:contributor* (līdzradītājs) precizējumi *RDF/XML* attēlojumā ir apstiprināti par *dc:contributor* apakšatribūtiem. *RDF/XML* tas ir realizēts:

```
<rdf:Description rdf:about="http://www.loc.gov/loc.terms/relators/ILL">
<rdfs:subPropertyOf
rdf:resource="http://purl.org/dc/elements/1.1/contributor"/>
</rdf:Description>
```

Kongresa bibliotēkai un *DC* izmantošanas padomei ir diezgan strikti noteikumi, vai terminu drīkst vai nedrīkst apstiprināt kā apakšatribūtu. Apstiprinājums tiek dots tikai tādā gadījumā, ja ir sniegts ieguldījums resursa satura tapšanā. Piemēram, „grāmatasējēja” piederības statusa apstiprināšana atkarīga no resursa īpašībām. Atsevišķos gadījumos grāmatasējējs var dot ieguldījumu resursa satura radīšanā, ja resurss ir mākslas objekts, bet pārējos gadījumos grāmatasējējs nebūs līdzradītājs.

Lomas kā *Dublin Core* elementu precizējumi

MARC saista terminu apakškopa tiek identificēta kā elementa *dc:contributor* (līdzradītājs) precizējumi. *MARC* saista termins *marcrel:CRE* (radītājs/autors) ir apstiprināts kā apakšatribūts gan elementam *dc:creator* (radītājs/autors), gan elementam *dc:contributor* (līdzradītājs). Dažos gadījumos *MARC* saista termini var būt precizējumi citiem *Dublin Core* elementiem (ne tikai *dc:contributor*). *MARC* saista termini *marcrel:PBL* (izdevējs) un *marcrel:DST* (izplatītājs) ir precizējumi elementam *dc:Publisher* (izdevējs), tā kā izdevējs var būt un var nebūt resursa līdzradītājs. Termins *marcrel:DPC* (attēlotājs) ir apakšatribūts elementam *dc:subject* (priekšmets un atslēgvārdi).

Tā kā lomas galvenokārt izmanto kopā ar *dc:contributor*, pēc noklusējuma lielākā daļa aģentu precizējumu *MARC* saista terminu apakškopā būs attiecināmi uz *dc:contributor*, izņemot tālāk uzskaitītos izņēmumus. Izstrādātāji var izvēlēties vai aprakstīt radītājus, izmantojot *marcrel:CRE* (kas pēc noklusējuma ietver abus – gan *dc:creator*, gan *dc:contributor*) vai *dc:creator* (kas atšķirsies no *dc:contributor* vienkāršajā *Dublin Core*).

Ar precizējumu attiecību un noklusējuma principa piemēriem, kā arī *XML*, *XHTML* un *RDF/XML* sintakses piemēriem var iepazīties: <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/dcmi/marcrel-ex/>.

MARC saista terminu sarakstā neiekļautie termini

Lai apmierinātu dažādās prasības, *MARC* saista terminu saraksta izstrāde prasīja daudzus gadus. Jauni termini sarakstā tiek iekļauti pēc vajadzības, un Kongresa bibliotēka ir izteikusi vēlēšanos sarakstu nepieciešamības gadījumā paplašināt. Lai izteiktu citus lomu veidus, kas nav atspoguļoti *MARC* saista terminu sarakstā, metadatu ieviesēji var veidot un popularizēt alternatīvas vārdnīcas.

Ja ir vēlēšanās izmantot no *MARC* saista terminu saraksta terminus, kam nav apakšatribūtu saistības ar *Dublin Core* elementiem, ir jāņem vērā, ka, izmantojot šos terminus tiešā veidā, būtiski savietojamības traucējumi nerodas. Ja *Dublin Core* ierakstu pamatā ir lietojumprofils, kas izmanto *MARC* saista terminus, un lomas sarakstā nav *DCMI* atzīti spēkā esoši apakšatribūti, var izmantot kvalificēto nevis vienkāršo *DC* izteiksmi.

Lomu uzrādīšana, ieviešot metadatus

Pilnais *MARC* saista terminu saraksts ietver aptuveni 150 atsevišķus terminus dažādām lomām. Apakškopa ietver apakšatribūtu attiecības ar *DC* elementiem, kuras ir apstiprinājuši *DCMI*. Pat šajā apakškopā daži no sarakstā minētajiem saista terminiem ir izveidoti specifiskiem domēniem un būs reti izmantojami citur. Tāpēc turpmāk, veidojot saista terminu vārdnīcas apakškopas, būtu lietderīgi norādīt konkrētus mērķus, kam apakškopa domāta, ieteicams formāla lietojumprofila veidā.

MARC saista terminu pilnais saraksts (ietverot *Dublin Core* elementu precizējumus):

<http://www.loc.gov/loc.terms/relators/>

MARC saista terminu apakškopa, kas precizē *Dublin Core* terminus:

<http://www.loc.gov/loc.terms/relators/dc-contributor.html>

MARC saista termini *RDF* attēlojumā: <http://www.loc.gov/loc.terms/relators/dc-relators.xml>

Papildinformācijai sk. *MARC Relator Terms and Dublin Core (MARC saista termini un Dublin Core)*
<http://dublincore.org/usage/documents/relators/>.

DCMI skaidrojošā vārdnīca

Radītājs:	Mary S. Woodley
Līdzradītājs	Gail Clement
Līdzradītājs	Pete Winn
Publicēšanas datējums:	2006-12-18
Identifikators:	http://www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/DublinCore_lietosana.pdf
Dokuments ir tulkojums no:	http://dublincore.org/documents/2005/11/07/usageguide/glossary.shtml
Tulkojumi:	http://dublincore.org/resources/translations/
Dokumenta statuss:	DCMI ieteiktais resurss

DCMI skaidrojošā vārdnīca ir Lietotāju vadlīniju komitejas (*User Guide Committee*) darba rezultāts. Īpaša pateicība pienākas Gailam Klementam (*Gail Clement*) un Pitam Vinnam (*Pete Winn*), kuru sastādītā oriģinālā skaidrojošā vārdnīca ir šī dokumenta pamatā. Skaidrojošajā vārdnīcā iekļautie termini pamatojas uz DCMI dokumentiem, DC konferenču prezentācijām, kā arī uz diskusijām DC adresātu saraksta serverī. Gaidīsim [komentārus un ierosinājumus](#) par nepieciešamajiem terminu papildinājumiem, terminu dzēšanu vai izmaiņām.

Vārdnīca pēdējo reizi atjaunināta 2004. gada 23. aprīlī.

[A](#) [B](#) [C](#) [D](#) [E](#) [F](#) [G](#) [H](#) [I](#) [J](#) [K](#) [L](#) [M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [R](#) [S](#) [T](#) [U](#) [V](#) [W](#) [X](#) [Z](#) [Saistītie standarti](#)

1:1 princips (*1:1 principle*)

Princips, kad saistītas, bet konceptuāli atšķirīgas entītijas (piemēram, glezna un tās digitālais attēls) tiek aprakstītas ar atsevišķiem metadatu ierakstiem.

A

AACR2

Sk. [Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi](#).

administratīvie metadati (*administrative metadata*)

Metadati, ko lieto informācijas resursu pārvaldīšanā un administrēšanā (piemēram, ziņas par atrašanās vietu vai ziedotāju). Ietver tiesību un piekļuves informāciju, radīšanas datus un ziņas par digitālā objekta saglabāšanu.

AGLS

Sk. [Austrālijas Valsts lokatoru dienests](#).

Amerikāņu standartkods informācijas apmaiņai (ASCII) (American Standard Code for Information Interchange (ASCII))

Shēma, kas nosaka skaitliskas standartvērtības burtu, ciparu, diakritisko zīmju un citu rakstzīmju attēlošanai. Šo standartvērtību lietošana nodrošina datu apmaiņas iespēju datoros un datorprogrammās.

Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi (AACR2) (Anglo-American Cataloguing Rules (AACR2))

Dominējošais bibliogrāfiskais standarts, kas sniedz katalogizācijas noteikumus angļu valodu lietojošās valstīs. AACR2 ir visu bibliotēkas materiālu standartapraksta un pieejas noteikumu kopums.

aprakstošie metadati (descriptive metadata)

Metadati, kas veicina objekta atklāšanu.

apraksts (description)

Dublin Core elements, ko lieto resursa satura tekstuālam aprakstam. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

aptvēruma (coverage)

Dublin Core elements, ko lieto resursa satura apjoma vai aptvēruma apzīmēšanai. Aptvēruma parasti ietver telpisko atrašanās vietu (vietas nosaukumu vai ģeogrāfiskās koordinātas), laika periodu (perioda apzīmējumu, datējumu vai datējuma amplitūdu) vai jurisdikciju (kā nosauktu administratīvu entītijai). Aptvēruma apzīmējumu ieteicams izvēlēties no kontrolētās vārdnīcas un, ja iespējams, izmantot vietu un laika periodu nosaukumus, nevis skaitliskus identifikatorus, piemēram, koordinātu tīklu vai datējuma amplitūdu. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

aptvēruma laikā (temporal)

Aptvēruma elementa precizējums. Resursa intelektuālā satura laiciskais raksturojums.

aptvēruma telpā (spatial)

Coverage elementa precizējums. Resursa intelektuālā satura aptvēruma telpā raksturojums.

Apvienotā fotogrāfijas ekspertu grupa (Joint Photographic Experts Group (JPEG))

Digitālo attēlu blīvēšanas standarts. JPEG priekšrocība ir, ka attēlu datņu samazināšanai izmantota saspiešana, kas dod iespēju attēlus ātrāk pārsūtīt un apskatīt globālajā tīmeklī. Pieejamas vairāk nekā 16 miljonu nokrāsū. Tas ir labāk nekā GIF krāsainajā fotogrāfijā. Trūkums ir zināma attēla kvalitātes samazināšanās, ko izsauc datu zudums blīvēšanas laikā. Sīkāku informāciju sk. <http://www.jpeg.org/>.

ASCII

Sk. [Amerikāņu standartkods informācijas apmaiņai](#).

Astoņu bitu unikoda pārveidošanas formāts (Unicode Transformation Format, 8-bit (UTF-8))

Unikoda provizorisks forma, kas labi piemērota datu maršrutēšanai sistēmās, kas nav paredzētas unikodam, piemēram, atsevišķos e-pasta serveros un dažās tīmekļa klientu zonās. UTF-8 ir daudzvalodu datu pievilcīgs glabāšanas veids internetā, kas neprasa pilnu atbilstību unikodam.

atbilstošās vērtības (*appropriate values*)

Konkrētā elementa vai kvalifikatora lietošana dažādos kontekstos var atšķirties. Zināmus norādījumus var sniegt definīcijas; pārējā informācija pieejama dokumentā „[Dublin Core lietošana](#)”.

atribūts (*property*)

Atribūts ir resursa aprakstīšanai lietots specifisks aspekts, raksturojums, rekvizīts vai saistība. *Dublin Core* metadatu elementi ir atribūti <http://dublincore.org/documents/2003/04/02/dc-xml-guidelines/>.

atslēgvārdi (*keywords*)

Sk. [Priekšmets](#).

Attēlu apmaiņas formāts (*GIF*) (*Graphics Interchange Format (GIF)*)

Globālajā tīmeklī dominējošais attēlu formāts, kas ietver līdz 256 krāsām. *GIF* nodrošina kontrastainākus melnbaltos attēlus nekā *JPEG*.

Atvērtā arhīvu iniciatīva (*Open Archives Initiative*)

„Izstrādā un veicina sadarbības standartus, kuru mērķis ir atvieglot satura efektīvu izplatīšanu. Atvērtās arhīvu iniciatīvas pamatā ir centieni paplašināt piekļuves iespējas elektroniskajiem arhīviem kā erudītas saziņas līdzeklim”. Papildinformācijai sk. <http://www.openarchives.org/organization/index.html>.

atvērtais URL (*OpenURL*)

Resursu un ar tiem saistīto resursu, uz kuriem ir norādes tīklotajā vidē, apraksta metode. Defnēta šo aprakstu pārsūtīšana starp tīklotajām sistēmām. Attiecīgais standarts *NISO Z39.88-2003* vēl ir projekta stadijā. Šis standarta projekts izdots divās daļās un ir pieejams komentāru sniegšanai Kalifornijas tehnoloģiskajā institūtā (*California Institute of Technology*) http://library.caltech.edu/openurl/Public_Comments.htm.

Atvērtās arhīvu iniciatīvas protokols metadatu rasmošanai (*Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*)

Šis protokols „nodrošina no lietotnēm neatkarīgu sadarbības struktūru, pamatotu uz metadatu rasmošanu. *OAI-PMH* struktūrā ir divas dalībnieku kategorijas: a) datu piegādātāju administratīvās sistēmas, kas atbalsta *OAI-PMH* kā metadatu atklāšanas līdzekli un b) pakalpojumu nodrošinātāji, kas izmanto ar *OAI-PMH* savāktos metadatus kā pamatu pievienotās vērtības pakalpojumu veidošanai.” Papildinformācijai sk. <http://www.openarchives.org/organization/index.html>.

autoritatīvā datne (*authority file*)

Autoritatīvo ierakstu krājums.

autoritatīvā kontrole (*authority control*)

Noteikumu vai procedūru kopums, kas nepieciešams personvārdu, nosaukumu vai terminu konsekventu formu uzturēšanai datubāzē.

autoritatīvais ieraksts (*authority record*)

Ieraksts, kurā reģistrēta personvārda vai institūcijas nosaukuma, ģeogrāfiskā nosaukuma vai priekšmeta lietotā termina forma. Tajā var būt norādītas arī pieņemtās aprakstgalvas atšķirīgās formas, ar aprakstgalvu saistīta biogrāfiska vai kultūras informācija, kā arī saistītās aprakstgalvas.

autors/radītājs (*creator*)

Dublin Core elements, ko lieto entītijas apzīmēšanai, kas galvenokārt atbildīga par resursa satura radīšanu. Autors/radītājs ir, piemēram, persona, institūcija vai dienests. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

avots (*source*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai norādītu uz resursu, no kura dotais resurss atvasināts. Resurss var būt atvasināts no Avota resursa daļēji vai pilnībā. Ieteicams uz resursu norādīt ar rakstzīmju virkni/vārdkopu vai oficiālajai identifikācijas sistēmai atbilstošu numuru. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

B

BSR

Sk. [Pamatsemantikas reģistrs](#).

C

CEN

Eiropas Standartizācijas komiteja (*Comité Européen de Normalisation, Europäisches Komitee für Normung*). „*CEN* līdzdarbojas Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās zonas mērķu sasniegšanā, izstrādājot brīvprātīgi pielietojamus tehniskos standartus brīvas tirdzniecības, darbinieku un patērētāju drošības, sistēmu sadarbības, vides aizsardzības, pētniecības un attīstības programmu izmantošanas, kā arī sabiedrības apgādes veicināšanai.”

<http://www.cenorm.be/cenorm/index.htm>

D

datējums (*date*)

Dublin Core elements notikuma datējuma apzīmēšanai resursa dzīvescīklā. Parasti datējums ir saistīts ar resursa radīšanu vai pieejamību. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

Datorizēto tiešsaistes bibliotēku centrs (*OCLC*) (*Online Computer Library Center ((OCLC)*)

Galvenais datu katalogizēšanas avots pasaules bibliotēkām; atrodas Dublinā, Ohaio, ASV. Sīkākas ziņas sk. <http://www.oclc.org/>.

DCAP

Dublin Core lietojumprofils (*Dublin Core Application Profile*) ir „deklarācija, kas nosaka, kādus metadatu terminus organizācija, informācijas piegādātājs vai lietotāju kopiena izmanto savos metadatos. *DCAP* identificē lietoto metadatu terminu avotu – vai tie ir noteikti oficiāli apstiprinātos standartos (piemēram, *Dublin Core*), mazāk oficiālos definēto elementu kopumos un vārdnīcās, vai *DCAP* izstrādātājs vietējai lietošanai tos ir definējis pats. *DCAP*

var saturēt arī papilddokumentāciju par terminu saistību, kodēšanu vai interpretāciju konkrētā lietojuma vajadzībām.” Sk. <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/dcmi/dc-elem-prop/>.

DCMES

Dublin Core metadatu elementu kopa. Sk. [Dublin Core](#).

DCMI rekomendācija (DCMI recommendation)

DCMI rekomendācija ir dokuments, kurā definēti viens vai vairāki DCMI termini.

DCMI termina deklarācija (DCMI term declaration)

DCMI termina deklarācija ir mašīnapstrādājams, shematiski izteikts viena vai vairāku DCMI terminu attēlojums.

DCMI termins (DCMI term)

DCMI termins ir DCMI elements, DCMI kvalifikators vai termins no DCMI uzturētas kontrolētās vārdnīcas. Katrs DCMI termins ir definēts DCMI rekomendācijā un identificēts ar Vienoto resursu identifikatoru (URI) DCMI vārdtelpā.

DCMI

Sk. [Dublin Core metadatu iniciatīva](#).

DCSV

Sk. [Dublin Core strukturētās vērtības](#).

Digitāla objekta identifikators (Digital object identifier)

DOI kā sistēmu intelektuālā īpašuma identificēšanai un apmaiņai digitālā vidē izstrādājis Starptautiskais DOI fonds. Tas nodrošina mehānismu, kā informācijas meklētāju saistīt ar digitālās informācijas saturu un atvieglo autortiesību pārvaldību.

digitālais tūrists (digital tourist)

Nepieredzējis informācijas meklētājs digitālajā vidē, kurš nepārvalda videi specifisko vārdu krājumu. Informācijas atklāšanai digitālajā vidē Dublin Core piedāvā elementāru vārdnīcu jeb „sarunvalodu”, ko darinājis Rikijs Ervejs (*Ricky Erway*) un prezentējis Metadatu seminārā par tīkla vides attēlu metadatiem 1996. gada 24.-25. septembrī.

DOI

Sk. [Digitāla objekta identifikators](#).

dokumenta tipa definīcija (DTD) (document type definition (DTD))

SGML un XML sintaksēs – konkrēta dokumenta vai dokumentu kategorijas sastāvdaļu formāls apraksts. DTD nodrošina formālu gramatiku, ko lieto SGML un XML sintaksēs izteikto dokumentu apstrādē (strukturēšanā). DTD apraksts ietver:

- dokumentu veidojošos elementus (piemēram, paragrāfi, virsraksti, rādītāji, zīmējumi, tabulas u.tml.),
- dokumenta loģisko struktūru (piemēram, nodaļas ar apakšnodaļām u.tml.),
- ar elementiem saistīto papildinformācija, kas pazīstama kā atribūti (piemēram, identifikatori, datējuma zīmogi u.tml.).

dokumenta veida objekts (DLO) (document-like object (DLO))

Entīcija, kas līdzinās dokumentam, jo tās pamatā ir teksts un tai ir arī citas dokumenta īpašības (piemēram, elektroniskā pasta vēstules vai izklājlapas). Termina definīcija tika paplašināta

DC 3. seminārā, lai tā būtu attiecināma uz jebkuru atsevišķu fiksētu informācijas resursu (t.i., tā saturs ir identisks katram lietotājam). Tādi ir, piemēram, teksts, attēli, kinofilmas un izrādes.

DTD

Sk. [Dokumenta tipa definīcija](#).

Dublin Core metadatu iniciatīva (Dublin Core Metadata Initiative)

Dublin Core metadatu iniciatīva ir institūcija, kas atbildīga par *Dublin Core* uzturēšanu un attīstīšanu. *DCMI* pašlaik uztur starptautiskais bibliotēku bezpeļņas konsorcijs [OCLC](#) (*Online Computer Library Center, Inc.*). *DCMI* darbojas pārstāvji no daudzu valstu institūcijām. Lai risinātu konkrētas problēmas un uzdevumus, *DCMI* darbība tiek organizēta darba grupās, kas ir atvērtas visām ieinteresētajām personām un institūcijām. Pievienošanās noteikumus var atrast [DCMI tīmekļa vietnē](#).

Dublin Core strukturētās vērtības (DCSV) (Dublin Core structured values (DCSV))

Dublin Core ir divu veidu strukturētās vērtības: apzīmējumi un vērtības. Apzīmējums ir vērtības tipa nosaukums, bet vērtība ir paši dati. Vērtību, kurā ietvertas sastāvdaļas, t.i., vērtību, kurai ir savs apzīmējums, sauc par strukturēto vērtību. Interpunkcijas zīmes dod iespēju *Dublin Core* vērtības strukturēt.

Dublin Core termini (Dublin Core terms)

Sk. [DCMI terminus](#).

Dublin Core

Dublin Core ir [metadatu elementu kopa](#). Tā ietver visus *DCMI* terminus (t.i., precizējumus, kodēšanas shēmas un kontrolēto vārdnīcu terminus), kas domāti resursu atklāšanas veicināšanai. *Dublin Core* tiek izstrādāts kopš 1995. gada semināros, kuros piedalās eksperti no bibliotēkām, tīkla vides un digitālo bibliotēku pētniecības institūcijām u.c. speciālisti. Papildinformāciju sk. [Dublin Core tīmekļa vietnē](#).

E

EAD

Sk. [Kodētais arhīviskais apraksts](#).

elektroniskais informācijas resurss (electronic information resource)

Informācijas resurss, kas tiek uzturēts elektroniskā vai datorizētā formātā, un kuram var piekļūt vai ko var meklēt un izgūt ar elektronisko tīklu vai citu elektronisko datu apstrādes tehnoloģiju starpniecību (piemēram, *CD-ROM*).

elementa precizējums (kvalifikators) (element refinement (qualifier))

Kvalifikatori sašaurina vai konkretizē elementa nozīmi. Elementa precizējums ir resursa raksturojums, kas papildina konkrētā *DCMI* elementa nozīmi, bet ar šaurāku semantiku. Dažās lietojumprogrammu vidēs (piemēram, kas kodētas *HTML* sintaksē) [elementu precizējumi](#) lietoti vienkopus ar elementiem kā „kvalifikatori”, t.i., adjektīvi dabiskajā valodā. Tomēr, tā kā elementu precizējumi ir resursa raksturojumi (tāpat kā elementi), tos var alternatīvi lietot metadatu ierakstos neatkarīgi no citiem raksturojumiem, ko tie precizē. *DCMI* praksē elementa precizējums precizē tikai vienu pirmavota *DCMI* raksturojumu.

elements (*element*)

Elements ir resursu raksturojoša īpatnība. DC kontekstā „raksturojošās īpatnības” ir resursu atribūti – resursu raksturojumi (piemēram, nosaukums, izdevējs, priekšmets). Elementi ir definēti termini, ko izmanto, lai aprakstītu resursa atribūtus un raksturojošās īpatnības.

F

formāts (*format*)

Dublin Core elements, ko lieto resursa fiziskās vai digitālās manifestācijas apzīmēšanai. Sk. arī „[Dublin Core lietošana](#)”.

FRBR

Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem ir Starptautiskās bibliotēku asociāciju federācijas (*IFLA*) izstrādāts konceptuāls modelis bibliogrāfisko entītiņu, to attiecību un atribūtu aprakstam. Darba pilnais teksts ir pieejams: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.htm>; prezentācija: <http://www.loc.gov/catdir/cpso/frbreng.pdf>.

G

GIF

Sk. [Attēlu apmaiņas formāts](#).

GILS

Sk. [Globālais informācijas lokatoru dienests](#).

Globālā tīmekļa konsorcijs (*W3C*) (*World Wide Web Consortium (W3C)*)

1994. gadā dibināts starptautisks nozaru konsorcijs globālā tīmekļa attīstīšanai līdz pilnam potenciālam, izstrādājot kopīgus protokolus, kas veicinātu tā attīstību un nodrošinātu tā sadarbību. Papildinformāciju sk. <http://www.w3.org/Consortium/>.

globālais tīmeklis (*World Wide Web (WWW)*)

Interneta resursu (teksta, attēlu, audio, video u.tml.) pilns komplekts, kas pieejami ar tīmekļa pārlūkprogrammas starpniecību.

granularitāte (*granularity*)

Detalizācijas pakāpe, kādā informācijas objekts vai resurss tiek apskatīts vai aprakstīts.

Ģeogrāfisko nosaukumu tezaurs (*Thesaurus of Geographic Names (TGN)*)

TGN ir kontrolēta vārdnīca, kas ietver aptuveni 1 000 000 nosaukumu un citu informāciju par ģeogrāfiskām vietām. Tajā iekļautas fizikālās iezīmes un administratīvās entītijas, piemēram, pilsētas un valstis. Uzsvars likts uz mākslas un arhitektūras ziņā nozīmīgām vietām.

H

HayStack

MIT projekts personisko pārvaldības sistēmu izstrādāšanai, kas dod iespēju indivīdiem organizēt savus informācijas objektus, piemēram, e-vēstules, tīmekļa vietnes, dokumentus, attēlus, kalendārus. Sistēmā informāciju var dalīt kategorijās un norādīt personai nozīmīgu saistību. Sk. <http://haystack.lcs.mit.edu/>.

Hiperteksta iezīmēšanas valoda (HTML) (Hypertext markup language (HTML))

Teksta formatēšanas standartvaloda globālā tīmekļa dokumentiem. *HTML* teksta datnes satur saturu, kas tiek atveidots uz datora ekrāna, un birkas vai tagus, kurus lieto, lai norādītu datoram, kā konkrētais saturs noformējams. *HTML* tagus var arī izmantot metadatu kodēšanai un komandu došanai datoram, kā reaģēt uz noteiktām lietotāja darbībām (piemēram, uz peles klikšķi). Papildinformāciju sk. <http://www.w3.org/MarkUp/>.

HTML

Sk. [Hiperteksta iezīmēšanas valoda](#).

I

identifikators (*identifier*)

Dublin Core elements, kas dotajā kontekstā ir nepārprotama norāde uz resursu. Ieteicams resursu identificēt saskaņā ar kādu no formālajām identifikācijas sistēmām, izmantojot rakstzīmju virkni vai numuru. Sk. arī „[Dublin Core lietošana](#)”.

IEEE LOM

Sk. [Elektrotehnikas un elektronikas inženieru institūts. Mācību objektu metadati](#).

iegultie metadati (*embedded metadata*)

Metadati, kas tiek uzturēti un glabāti objektā, ko tie apraksta (pretstatā savrupajiem metadatiem).

ieraksts (*record*)

Ieraksts ir strukturēti metadati par resursu un ietver vienu vai vairākus rekvizītus vai ar tiem saistītās vērtības. <http://dublincore.org/documents/2003/04/02/dc-xml-guidelines/>

ieteicamā prakse (*best practice*)

Norādījumi un dokumentācija, kas apraksta un standartizē metadatu elementu lietošanu tādā formā, kas ir visatbilstošākā lietotāju kopienas vajadzībām.

IETF

Sk. [Internet tehniskā uzdevumgrupa](#)

IMS

Sk. [Instruktīvās pārvaldes sistēmas](#).

IMT

Sk. [Interneta vides tips](#).

INDECS

Sk. [INDECS](#).

indeksēšana (*indexing*)

Informācijas entītiju novērtēšanas process un tādu terminu veidošana, kas veicina entītijas meklēšanas iespējas un pieeju tai. Indeksēšanas termini var būt dabiskajā valodā, no kontrolētās vārdnīcas vai klasifikācijas notācijas.

indeksēšanas programma (*indexing program*)

Datorprogramma, ko lieto kārtošanai. Bieži lietota norādēm uz programmām, kas elektroniskajos dokumentos visus vai atsevišķus terminus kārtot alfabētiskā kārtībā.

informācijas resurss (*information resource*)

Jebkura elektroniska vai cita entītija, kas var izteikt vai uzturēt informāciju vai zināšanas, piemēram, grāmata, vēstule, attēls, skulptūra, datubāze, persona. Sk. arī *DLO*.

Interneta tehniskā uzdevumgrupa (*IETF*) (*Internet Engineering Task Force*)

IETF ir atbildīga par interneta īstermiņa tehnoloģisko problēmu risināšanu. Tajā ir vairāk nekā 40 darba grupas.

interneta kopība (*Internet commons*)

Globāla interneta vide, informācijas krājums no glabātavām, kuru dati pieejami internetā.

Interneta pasta vairākmērķu paplašinājumi (*Multipurpose internet mail extensions*)

Datņu pievienošanas standarts e-pasta ziņojumiem. Pievienotajās datnēs var būt teksts, attēli, elektroniskās tabulas, dokumenti, skaņu datnes u.tml.

Interneta vides tips (*Internet media type*) (*IMT*)

Terminu kopums, kas raksturo internetā sastopamos resursu tipus. Lieto kā kodēšanas shēmu *Dublin Core Format* elementam. <http://www.isi.edu/in-nots/iana/assignments/media-types/media-types>.

ISO

Sk. [Starptautiskā standartizācijas organizācija](#).

izcelsmes avots (*provenance*)

Dublin Core elements, ko lieto, uzrādot resursa autentiskumam, integritātei un interpretācijai svarīgas ziņas par tā īpašnieka vai pārziņa maiņu kopš resursa radīšanas. Ziņas var ietvert jebkādu aprakstu par izmaiņām, ko resursā izdarījuši vēlākie īpašnieki/pārziņi. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

izdevējs (*publisher*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai apzīmētu par resursa pieejamību atbildīgo entītiju. Izdevējs ir, piemēram, persona, organizācija vai iestāde. Parasti entītiju uzrāda, minot izdevēja personvārdu/nosaukumu. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

J

JPEG

Sk. [Apvienotā fotogrāfijas ekspertu grupa](#).

K

klasifikācija (*classification*)

Loģiska shēma zināšanu sistematizēšanai, parasti pēc priekšmeta. Klasifikācijas shēmas ir alfabētiskas un/vai numeratīvas (piemēram, Kongresa bibliotēkas klasifikācija, Djūija klasifikācija, Universālā decimālā klasifikācija).

kodēšanas shēma (*encoding scheme*)

Kodēšanas shēma nodrošina kontekstuālo informāciju vai strukturēšanas noteikumus, kas dod iespēju interpretēt termina nozīmi. Šāda kontekstuālā informācija var būt kontrolēto vārdnīcu, formālu notāciju vai strukturēšanas noteikumu formā. Ja klients vai aģents nepārzina kodēšanas shēmu, šī nozīme tomēr var noderēt vizuālai nolasīšanai. Ir divi kodēšanas shēmu veidi: [Vārdnīcu kodēšanas shēmas](#) un [Sintakses kodēšanas shēmas](#).

Kodētais arhīviskais apraksts (*Encoded archival description*)

SGML Dokumenta tipa definīcija (*DTD*), kas piedāvā strukturētu veidu, kā radīt digitālos meklēšanas līdzekļus arhīvu un manuskriptu materiālu grupēšanai. Standartu uztur un attīsta Kongresa bibliotēkas Tīkla attīstības un *MARC* standartu birojs (*Network Development and MARC Standards Office of the Library of Congress*) sadarbībā ar Amerikāņu arhīvistu biedrību (*Society of American Archivists*). Papildinformāciju sk. <http://lcweb.loc.gov/ead/>.

kontrolētā vārdnīca (*controlled vocabulary*)

Konsekventi lietotu un rūpīgi definētu noteiktu terminu kopums.

Kvalificētais *Dublin Core* (*Qualified Dublin Core*)

Kvalificētais *Dublin Core* ietver papildu elementu – *Audience* (mērķauditorija), kā arī elementu precizētāju grupu (kvalifikatorus), kas precizē elementa semantiku, atvieglojot resursa atrašanu.

kvalifikators (*qualifier*)

„Kvalifikatori” ir vispārējs tradicionāli lietots virsraksts terminiem, ko specifiski izmanto kā elementu precizējumus vai kodēšanas shēmas. Kvalifikatoram jāatbilst vienkāršošanas principam. Ir divas plašas kvalifikatoru kategorijas: kodēšanas shēma un elementa precizējums.

L

līdzradītājs (*contributor*)

Dublin Core elements, ko lieto entītijas apzīmēšanai, kas līdzdarbojusies resursa satura radīšanā. Līdzradītājs ir, piemēram, persona, organizācija vai dienests. Parasti šo entītiju uzrāda ar līdzradītāja personvārdu vai nosaukumu. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

lietojumprofils (*application profile*)

DCMI [lietojumprofilu](#) skaidro kā deklarāciju par metadatu terminiem, kas lietoti organizācijas, informācijas resursa, lietojumprogrammas vai lietotāju kopienas metadatos. Plašākā nozīmē tajā iekļauts metadatu elementu un noteiktas politikas kopums, kā arī konkrētam lietojumam vai ieviešanai noteiktās vadlīnijas. Elementi var būt ņemti no vienas vai vairākām elementu kopām, ieskaitot pašas institūcijas izstrādāto elementu kopu, tādējādi nodrošinot attiecīgās lietotnes atbilstību funkcionālajām prasībām. Piemēram, lietotnē var būt iekļauta konkrēta *Dublin Core* elementu apakškopa, kas atbilst vietējām prasībām, vai arī var būt iekļauti elementi no citas *Dublin Core* elementu kopas, kas apvienoti kopīgā shēmā ar dažiem vietējiem elementiem. Lietojumprofilu nevar uzskatīt par pilnīgu, ja nav dokumentācijas, kas definē lietotnei atbilstošo politiku un ieteicamo praksi.

literālis (*literal*)

Literālis vai „piemērotais literālis” ir jebkuras dotās metadatu entītijas vērtība; tas var būt vai nu hipersaite vai virknes vērtība. Literālis nodrošina lielu elastīgumu un iespējas, taču paaugstina sarežģītību. Metadatos iekļaujams arī piemērots literālis, kas atspoguļo metadatu entītijas pamatvērtību. Piemēram, fragmentos:

creator = “Public, John Q.”

creator = <http://authority.org/public-john-q-1234>

pirmajam no tiem ir vērtība, izteikta kā atbilstīgais literālis, bet otrajam ir (hipotētiska) saite uz autoritatīvo struktūru. Nav pilnīgi skaidrs, ko persona vai lietojumprogramma atradīs saites galā, tāpēc vienkāršas resursa sameklēšanas nolūkā metadatos jāietver piemērots literālis.

M

Mākslinieku personvārdu vienotais saraksts (*Union list of artists' names (ULAN)*)

Mākslinieku personvārdu vienotais saraksts. Mākslinieku personvārdu kontrolētā vārdnīca, kā arī Getija (*Getty*) vārdnīcu programmas izveidota biogrāfiska un bibliogrāfiska informācija.

MARC

Sk. [Mašīnlasāmās katalogizācijas ieraksts](#).

marķieri (*tokens*)

Līdzekļi elementa vai kvalifikatora statusa apzīmēšanai reģistrā, piemēram, ierosināts, ieteikts, atbilstošs (vārdtelpai), novecojis vai vietējas nozīmes.

meklēšanas programmatūra (*discovery software*)

Datora lietojumprogramma, kas paredzēta informācijas resursu meklēšanas vienkāršošanai, atvieglošanai un paātrināšanai.

meklētājprogramma (*search engine*)

Programma, kas atbilstoši pieprasījumam atrod norādes uz attiecīgajiem informācijas resursiem.

mērķauditorija (*audience*)

Dublin Core elements entītijas, kurai resurss ir paredzēts vai noderīgs, klases apzīmēšanai. Entītijas klasi var noteikt resursa autors/radītājs, izdevējs vai trešā puse. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

META tags (*META tag*)

HTML elements, ko lieto metadatu robežu iezīmēšanai tīmekļa vietnē.
<META> </META>.

metadati (*metadata*)

Vispārīgi – „dati par datiem”; funkcionāli – „strukturēti dati par datiem”. Metadatos ietverti dati, kas saistīti vai nu ar informācijas sistēmu vai ar objektu aprakstīšanas, administrēšanas, juridisku prasību, tehniskas funkcionēšanas, lietošanas un saglabāšanas nolūkā. *Dublin Core* gadījumā – informācija, kas izsaka resursa intelektuālo saturu, intelektuālo īpašumu un/vai notikuma raksturojumu. Sk. šīs rokasgrāmatas [1.1. nodaļu](#). Par termina vēsturi sk. [Caplan](#), 1.-3. lpp.

metadatu ieraksts (*metadata record*)

Sintaktiski korekts resursu aprakstošās informācijas (metadatu) attēlojums. *Dublin Core* gadījumā – resursam noteikto *Dublin Core* elementu attēlojums. Vairākums metadatu ierakstu un ierakstu fragmentu šajā dokumentā sniegti *HTML* sintaksē.

metadatu kartēšana (*mapping metadata*)

Sk. [Pārveidojums](#).

Metadatu kodēšanas un pārraides standarts (*METS*) (*Metadata encoding & transmission standard*)

Sk. [METS \(Metadata Encoding & Transmission Standard\)](#).

metadatu shēmu reģistrs (*metadata schema registry*)

Publiski pieejama sistēma, kurā fiksēta jebkura veida metadatu semantika, struktūra un apmaiņas formāti. Metadatu reģistra izstrādāšanu un attīstīšanu uztur un pārvalda oficiāla organizācija vai aģentūra. Tā ir atbildīga par reģistra satura un izmantošanas politiku. Sk. arī <http://www.dlib.org/dlib/may02/wagner/05wagner.html>.

MIME

Sk. [Interneta pasta vairākmērķu paplašinājumi](#).

MODS

Sk. [Metadatu objektu aprakstīšanas shēma \(MODS\)](#).

N

Nacionālā informācijas standartu organizācija (*National Information Standards Organization*)
[ANSI](#) akreditētā NISO izstrādā tehniskos standartus un veicina to attīstību plašā informācijas pakalpojumu spektrā.

NISO

Sk. [Nacionālā informācijas standartu organizācija](#).

noklusējuma princips (*dumb-down principle*)

Dublin Core elementu kvalificēšanu nosaka tā dēvētais „noklusējuma” princips. Atbilstoši tam, klientam jāignorē jebkurš kvalifikators un vērtība jālieto tā, it kā tā būtu nekvalificēta. Lai arī tādējādi var mazināties konkrētums, atlikusī termina nozīme (bez kvalifikatora) paliek vispārīgi pareiza un derīga resursa atklāšanai. Kvalifikatoram tikai jāprecizē, nevis jāpaplašina elementa semantiskais aptvērums.

nosaukums (*title*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai apzīmētu resursam piešķirto nosaukumu. Parasti tas ir nosaukums, ar kuru šis resurss ir oficiāli pazīstams. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

notikums (*instantiation*)

Identificējams gadījums vai kaut kā norise. *Dublin Core* kontekstā – konkrēts notikuma fakts saistībā ar informācijas resursu.

O

OAI

Sk. [Atvērtā arhīvu iniciatīva](#).

OAI-PMH

Sk. [Atvērtās arhīvu iniciatīvas protokols metadatu rasmošanai](#).

OCLC

Sk. [Datorizēto tiešsaistes bibliotēku centrs](#).

ONIX

Sk. [ONIX \(Online InformationExchange\)](#).

ontoloģija (*ontology*)

Hierarhiska struktūra, kas formāli nosaka jēdzienu kopuma semantisko saistību. Izmanto strukturētu/kontrolētu vārdu izstrādāšanā informācijas apmaiņai vai atrašanai. Piemērs – tezaurs *AAT*.

OWL

Globālā tīmekļa ontoloģijas valoda <http://www.w3.org/TR/owl-features/>. *OWL* ir valoda ontoloģijas un shēmu aprakstīšanai. Tā var konkretizēt jēdzienus un to attiecības. *OWL/XDD*

(XML deklarācijas apraksts) nodrošina līdzekļus sarežģītu noteikumu un ierobežojumu izteikšanai.

P

pakārtotais elements (*subelement*)

Sk. [Elementa precizējums](#).

pamatsemantikas reģistrs (*basic semantics register*)

ISO standarts *ISO/TS 16668:2000*, kurā identificēti un definēti datu apmaiņā lietojamie semantiskie komponenti.

Paplašināmās iezīmēšanas valoda (XML) (*Extensible markup language (XML)*)

Vispārinātās marķēšanas standartvalodas (*SGML*) apakškopa un plaši izmantots starptautisks teksta apstrādes standarts. *XML* ir izveidota, lai vispārējās *SGML* valodas iespējas un elastīgumu varētu izmantot globālajā tīmeklī, saglabājot savietojamību ar pilno *SGML* un *HTML*. Papildinformāciju sk. <http://www.w3.org/XML/>.

paplašināms (*extensible*)

Tāds, kam piemīt potenciāls tikt paplašinātam aptvērumā, teritorijā vai apjomā. *Dublin Core* gadījumā tā ir iespēja paplašināt metadatu pamatelementu kopu ar papildelementiem.

pārslēgšanās valoda (*switching language*)

Starpniecības valoda, ko lieto, lai iedibinātu ekvivalenci starp dažādām indeksēšanas valodām. Par pārslēgšanās „valodu” starp dažādām metadatu shēmām tiek uzskatīta *Dublin Core*.

pārveidojums (*crosswalk*)

Tabula, kurā kartētas attiecības un ekvivalence starp divām vai vairākām metadatu shēmām. Pārveidojumi vai metadatu kartēšana nodrošina iespēju meklētājprogrammām veikt efektīvu meklēšanu heterogēnās datubāzēs.

Pastāvīgais vienotais resursu vietrādītājs (*PURL*) (*Persistent uniform resource locator (PURL)*)

OCLC ieteikta pieeja *URL* pastāvīguma problēmas risināšanai. *PURL* ir dokumenta cits (nosacīts) publiskais nosaukums. *PURL* paliek nemainīgs, kamēr dokumenta pamata *URL* var mainīties, laika gaitā to pārvaldot (t.i., izmainot). *PURL* veido tīmekļa administrators, kas ir reģistrēts kā *PURL* „īpašnieks” un kurš uztur *PURL* kartēšanu atbilstoši pašreizējam un funkcionējošam *URL*. *PURL* ir *URN* forma.

priekšmets (*subject*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai aprakstītu resursa saturu. Šim elementam var izmantot kontrolētās vārdnīcas, atslēgvārdus vai vārdkopas, kas apraksta resursa priekšmetu vai saturu. Sk. arī „*Dublin Core* lietošana”.

priekšmetu aprakstgalvas (*subject headings*)

Alfabētisks vārdu vai vārdkopu saraksts, kas pakļauts autoritatīvajai kontrolei. Piemēram, Kongresa bibliotēkas priekšmetu aprakstgalvas.

programmatūras aģents (*software agent*)

Datorprogramma, kas veic uzdevumus kādas citas entītijas uzdevumā. To bieži izmanto, lai norādītu programmu, kas internetā meklē informāciju, kas atbilst individuālā lietotāja konkrētajām prasībām.

punktsintakse (*dot.syntax*)

Elementa nozīmes precizēšanas mehānisms *HTML* sintaksē. Piemēram,
<META NAME="DC.Title.Alternative" CONTENT="Title">

PURL

Sk. [Pastāvīgais vienotais resursu vietrādis](#).

R

rasmotājs (*harvester*)

Rasmotājs ir klienta lietojumprogramma, kas veido *OAI-PMH* protokola pieprasījumus. Rasmotāju kā līdzekli metadatu vākšanai no informācijas glabātavām darbina pakalpojumu piegādātājs. (<http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html#harvester>)

RDF vietnes kopsavilkums (*RDF site summary*)

RSS radījusi un popularizējusi institūcija *Netscape* sava portāla vietnes vajadzībām. *Rich Site Summary (RSS)* ir vieglpiekļuves *XML* lietotne, kas veidota, lai apmainītos ar virsrakstu metadatiem starp ziņu piegādātājiem un portāliem.

RDF

Sk. [Resursa apraksta struktūra](#).

reģistrjutīgums (*case-sensitive*)

Lielie un mazie burti nav uzskatāmi par savstarpēji aizstājamiem (piemēram, „a” nav tas pats, kas „A”).

reģistrs (*registry*)

Metadatu elementu pārvaldības nodrošināšanas sistēma. Sk. arī metadatu shēmas reģistru. *DCMI* reģistra darba grupa ir metadatu reģistra izstrādātājs, kas nodrošina autoritatīvu informāciju attiecībā uz *DCMI* vārdnīcu un saistību starp terminiem šajā vārdnīcā.

Resursa apraksta struktūra (*RDF*) (*Resource description framework (RDF)*)

Metadatu rakstīšanas pamatvaloda; pamats, kas nodrošina stipru, elastīgu metadatu apstrādes stilu internetā. *RDF* saglabā metadatu apmaiņas iespēju starp lietotņu kopienām, dodot katrai kopienai iespēju noteikt un lietot tādus metadatus, kas vislabāk apmierina viņu vajadzības. Papildinformāciju sk. <http://www.w3.org/RDF/>.

resursa apraksts (*resource description*)

Sk. [Apraksts](#).

resursa identifikators (*resource identifier*)

Sk. [Identifikators](#).

resursa sameklēšana (*resource discovery*)

Informācijas resursa meklēšanas un izguves process.

resursa tips (*resource type*)

Sk. [Tips](#).

resurss (*resource*)

Resurss ir jebkas, kam ir identitāte. Raksturīgākie piemēri ir elektroniskie dokumenti, attēli, pakalpojumi (piemēram, „šodienas laika ziņas Losandželosai”), kā arī citu resursu krājums. Ne visi resursi ir „izgūstami” tīklā (piemēram, cilvēki, institūcijas un bibliotēkas grāmatas arī ir resursi). <http://dublincore.org/documents/2003/04/02/dc-xml-guidelines/>

RFC dokumenti (*Request for comment (RFC)*)

RFC dokumenti ir standarta precizēšanas process internetā. Piedāvātā standarta izskatīšanu internetā veicina Interneta tehnoloģiju īpašā komisija (*IETF*). Pēc apstiprināšanas standartam tiek piešķirts unikāls identifikācijas numurs, piemēram, RCF sk. <http://www.isi.edu/rfc-editor/> un <http://www.ietf.org/rfc.html>.

RFC

Sk. [RFC dokumenti](#).

ROADS (*Resource Organisation And Discovery in Subject based services*)

Resursu organizēšana un atrašana uz priekšmetiem balstītos pakalpojumos. Apvienotās Karalistes sponsorēts projekts, kura mērķis ir izstrādāt interneta resursu meklēšanas programmatūru.

RSS

Sk. [RDF vietnes kopsavilkums](#).

S

sadarbspēja (*interoperability*)

Dažādu veidu datoru, tīklu, operētājsistēmu un lietotņu iespējas efektīvi sadarboties bez iepriekšējas sazināšanās, lai informācijas apmaiņa notiktu nodērīgā un nozīmīgā veidā. Ir trīs savietojamības aspekti: semantiskais, strukturālais un sintaktiskais.

sadarbspējas kvalifikatori (*interoperability qualifiers*)

Papildu metadati, ko lieto, lai precizētu *Dublin Core* metadatu elementu nozīmes semantiku vai sniegtu vairāk informācijas par šai nozīmei lietoto kodēšanas shēmu.

saistība (*relation*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai apzīmētu norādi uz saistītu resursu. Norādi ieteicams veidot ar rakstzīmju virkni/vārdkopu vai oficiālās identifikācijas sistēmas numuru. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

satura aizstājējs (*surrogate content*)

Metadati kā reālā resursa aizstājējs.

savrupie metadati (*stand-alone metadata*)

Metadati, kas radīti, uzturēti un glabāti neatkarīgi no aprakstāmā objekta. Pretstats iegulstiem metadatiem.

SCORM

Sk. [*SCORM \(Sharable Content Object Reference Model\)*](#).

semantika (semantics)

Nozīmība vai nozīme. *Dublin Core* gadījumā – atsevišķu metadatu elementu un to sastāvdaļu nozīmīgums vai paredzētā nozīme.

semantiskā sadarbība (semantic interoperability)

Spēja meklēt digitālo informāciju heterogēni izvietotās datubāzēs, kuru metadatu shēmas ir savstarpēji kartētas. Tas panākams, ievērojot satura apraksta standartus, piemēram, *Dublin Core*, Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumus.

Semantiskais tīmeklis (Semantic Web)

Terminu radījis Tims Berners-Lī (*Tim Berners-Lee*), kas tīmekļa nākotni saskata kā datu tīmekli, kā globālu datubāzi. Semantiskā tīmekļa infrastruktūra dotu iespēju gan datoriem, gan cilvēkiem izdarīt deduktīvus slēdzienus un organizēt informāciju. Tā būvelementi ietver semantiku (elementu nozīmi), struktūru (elementu organizāciju) un sintaksi (komunikāciju).
<http://www.w3.org/DesignIssues/Semantic.html>

SGML

Sk. [*Vispārinātā marķēšanas standartvaloda*](#).

shēma (schema vai scheme)

Vispārīgi – jebkura jēdzienu organizēšana, kodēšana, plāns vai īss izklāsts. Metadatu kontekstā – sistematisks, sakārtots elementu vai terminu sakopojums. *DCMI* terminu pieteikuma kontekstā, izteiktā [*XML vai RDF shēmas valodās*](#), shēmas ir mašīnapstrādājamas specifikācijas, kurās formālā shēmas valodā definēta metadatu specifikāciju struktūra un sintakse. Kodēšanas shēmas kontekstā tas ir noteikumu kopums informācijas kodēšanai, ko izmanto konkrēta lietotāju kopiena. Sk. arī [*Kodēšanas shēma*](#).

SICI

Seriālizdevumu un rakstu identifikators (*Serial Item and Contribution Identifier*) (*ANSI/NISO Z39.56-1996 Vers. 2*). Skaitliska notācija seriālizdevumu un rakstu unikālai identifikācijai neatkarīgi no nesējvides (papīrs, elektroniskā vide, mikroforma).

sintakse (syntax)

Metadatu elementu kombinēšanas forma un struktūra. *Dublin Core* gadījumā – forma un struktūra, kādā metadatu elementi un to sastāvdaļas tiek kombinēti, lai izveidotu metadatu ierakstu.

sintakses kodēšanas shēmas (syntax encoding schemes)

Sintakses kodēšanas shēmas norāda, ka dotā nozīme ir [rakstzīmju] virkne, kas formatēta atbilstoši formālajai notācijai, piemēram, „2000-01-01” kā datējuma standartizteiksme.

sintaktiskā sadarbība (syntactic interoperability)

Sintaktiska sadarbība tiek panākta, marķējot datus līdzīgā veidā, lai varētu veikt datu apmaiņu, un lai datorī varētu saprast un iegūt datus no ārpusē jēgpilnā veidā. Piemēram, *XML*, *EAD* un *MARC*.

skaidrojošā vārdnīca (*glossary*)

Alfabēta secībā kārtots terminu saraksts ar definīcijām, ko savām vajadzībām izveidojusi kāda organizācija. Parasti tajā nav hierarhiska kārtojuma vai mijņorāžu. Pazīstama arī kā terminu saraksts.

SOAP

Protokols, kas izmanto XML strukturētas informācijas apmaiņai, t.i., ziņojumiem dalītā datu vidē. Sk. <http://www.w3.org/TR/soap12-part1/>.

Starptautiskā standartizācijas organizācija (*ISO*) (*International Organization for Standardization*)

ISO dibināta 1947. gadā kā 130 valstu nacionālo standartizācijas institūciju pasaules mēroga federācija.

strukturāla sadarbība (*structural interoperability*)

To panāk, izmantojot datu modeļus semantisko shēmu konkretizēšanai tā, lai tie būtu apmaināmi. Piemērs ir *RDF*.

strukturālie metadati (*structural metadata*)

Strukturālie dati nosaka digitālā objekta iekšējo organizāciju un ir nepieciešami šī objekta meklēšanai un parādīšanai.

strukturēšana (*parsing*)

Strukturēšanu var iedalīt divās daļās: leksiskā analīze un semantiskā strukturēšana. Leksiskā analīze iedala virknes sastāvdaļās, pamatojoties uz interpunkciju vai tagu lietošanu. Semantiskā strukturēšana mēģina noteikt virknes nozīmi.

strukturēta vērtība (*structured value*)

Sk. [Dublin Core strukturētās vērtības](#).

T

taksonomija (*taxonomy*)

Vispārīgi – sistemātiska klasifikācija, atbilstoša kādiem principiem vai vispārīgiem noteikumiem. Digitālā kontekstā – dokumentu automatizēta klasifikācija hierarhijā, kas pamatojas uz metameklētājprogrammas savāktu informāciju. Var norādīt uz *DCMI* terminu klasifikāciju. Taksonomijas piemērs ir Kongresa bibliotēkas klasifikācijas sistēma.

TAP

Stanfordā izstrādāts projekts, kura mērķis ir veidot tīmekli no „mašīnlasāmiem” (*XML*, *RDF*) datiem, ne tikai no vizuāli nolasāmiem (*HTML*) datiem. Serveris, kuram pieprasa informāciju par cilvēkiem vai tematiem, izvieto dokumentus par cilvēkiem un jēdzieniem. Sk. <http://tap.stanford.edu/>.

tehniskie metadati (*technical metadata*)

Metadati, kas dokumentē datņu radīšanu un to digitālo raksturojumu.

TEI

Sk. [Teksta kodēšanas iniciatīva](#).

Teksta kodēšanas iniciatīva (*Text Encoding Initiative (TEI)*)

Starptautisks projekts vadlīniju izstrādāšanai tādu elektronisku tekstu sagatavošanai un apmaiņai, kas paredzēti zinātniskai pētniecībai, kā arī plaša spektra valodnieciskām vajadzībām. *TEI DTD* ir *SGML* dokumenta veida definīcija literāru darbu kodēšanai. Papildinformāciju sk. <http://www.tei-c.org/>.

termins (*term*)

Sk. *DCMI* termins.

tezaurs (*thesaurus*)

Strukturēta vārdnīca, veidota no nosaukumiem, vārdiem un citas informācijas, parasti ietverot sinonīmus un/vai hierarhiskās attiecības mijnorāžu veidošanai, lai organizētu jēdzienu krājumu norāžu veidošanai un izguvei. Sk. *ANSI/NISO* tezaura veidošanas standartu *Z39.19-2003 (R1998; ISO 2788)*. Terminu vai jēdzienu kontrolētā vārdnīca, kas strukturēta hierarhiski vai kā ekvivalences (sinonīmi), kā arī saistītie termini (asociatīvi). Sk. arī Priekšmetu aprakstgalvas un skaidrojošo vārdnīcu. Tezaurs ir taksonomija.

tiesību īpašnieks (*rights holder*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai uzrādītu personu vai organizāciju, kam pieder vai kas pārvalda tiesības uz resursu. Ieteicams norādīt uz entītijai, izmantojot *URI* vai tiesību īpašnieka personvārdu/nosaukumu. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

tiesību pārvaldība (*rights*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai uzrādītu saites ar informāciju par resursa tiesību pārvaldību un tiesību pārvaldību resursā. Parasti šis elements ietver ziņas par resursa tiesību pārvaldību vai norādi uz iestādi, kas sniedz atbilstošo informāciju. Tiesību pārvaldības informācija bieži ietver intelektuālā īpašuma tiesības, autortiesības un dažādas īpašumtiesības. Ja tiesību pārvaldības elementa nav, par to un citu tiesību statusu attiecībā uz konkrēto resursu nevar izdarīt nekādus pieņēmumus. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

tīkla resurss (*networked resource*)

Objekts, kas elektroniski pieejams tīklā.

tips (*type*)

Dublin Core elements, ko lieto, lai apzīmētu resursa satura būtību vai žanru. Tips ietver terminus, kas apraksta vispārīgas satura kategorijas, funkcijas, žanrus vai sakopojuma līmeni. Ieteicams nozīmi izvēlēties no kontrolētās vārdnīcas. Sk. arī [„Dublin Core lietošana”](#).

U

ULAN

Sk. [Mākslinieku personvārdu vienotais saraksts](#).

Unikods (*Unicode*)

Universāla kodēšanas shēma, kas paredzēta datu/informācijas apmaiņai, apstrādei un parādīšanai/attēlošanai pasaules galvenajās valodās, kā arī daudzās vēsturiskajās un senajās rakstībās. Unikods veicina un sekmē datoru lietošanu daudzās valodās runājošajā pasaules

sabiedrībā, dodot iespēju datoram, kurā lietota viena valoda, „sarunāties” ar datoriem, kuros lietotas citas valodas. Reģistrētā firmas zīme ir *Unicode, Inc.*

URI

Sk. [Vienotais resursu identifikators](#).

URL

Sk. [Vienotais resursu vietrādis](#).

URN

Sk. [Vienotais resursa nosaukums](#).

USMARC

Sk. [MARC](#).

UTF-8

Sk. [Astoņu bitu unikoda pārveidošanas formāts](#).

Uz PURL pamatots objektu identifikators (POI) (PURL-based object identifier (POI))

Resursu identifikatoru specifikācija, kas aprakstīta metadatu „vienībās” *OAI* atbilstošos repositārijos. *POI* pamatojas uz *PURL* sistēmu [*POI*]. „Tā kā *POI* identifikatori atbilst *URI* specifikācijai, tos nepārveidotus var lietot *DC* metadatos un *LOM*”.

Sk. <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/dcmi-ieee/identifiers/> un <http://www.ucoln.ac.uk/distributed-systems/poi/>.

V

valoda (language)

Dublin Core elements, ko lieto, lai apzīmētu resursa intelektuālā satura valodu. Ieteicamā *Language* elementa nozīmju izmantošana definēta *RFC 3066*. Sk. arī „[Dublin Core lietošana](#)”.

vārdnīcas termini (vocabulary terms)

DC lietotāju padome uztur *DCMI* tipa vārdnīcu – vispārīgu ieteicamo nozaru terminu sarakstu, ko var izmantot kā vērtības Resursu tipu elementiem resursa žanra identificēšanai. *DCMI* Tipu vārdnīcas terminus dēvē par Vārdnīcas terminiem.

vārdnīcu kodēšanas shēmas (vocabulary encoding schemes)

Vārdnīcu kodēšanas shēmas norāda, ka dotā vērtība ir termins no kontrolētās vārdnīcas, piemēram, „Ķīna-Vēsture” no Kongresa bibliotēkas priekšmetu aprakstgalvām.

vārdtelpa (namespace)

DCMI vārdtelpa ir *DCMI* terminu krājums. Katra *DCMI* vārdtelpa ir identificēta ar *URI*. *XML* vārdtelpa [*XML-NAMES*] ir vārdu/nosaukumu krājums, identificēts ar *URI* norādi [*RFC2396*], kas *XML* dokumentos lietoti kā elementu tipi un atribūtu nosaukumi. *XML* vārdtelpu lietošana metadatu unikālai identificēšanai dod iespēju šos terminus viennozīmīgi izmantot lietotnēs, veicinot kopīgu semantiku. Šis mehānisms izmantots visu *DCMI* terminu identificēšanai. Piemēram, *Dublin Core* elementu un kvalifikatoru vārdtelpu atbilstošā *XML* valodā var izteikt attiecīgi kā:

xmlns:dc = “http://purl.org/dc/elements/1.1/

xmlns:dcterms = "http://purl.org/dc/terms/"

Vārdtelpu lietošana dod iespēju viennozīmīgi identificēt elementa definīciju ar *URI*, lai gan apzīmējums „resursa nosaukums” (*Title*) atsevišķi var būt sastopams daudzos metadatu kopumos. Vispār jebkuru nošķirtu vārdu sakopojumu var uzskatīt par vārdtelpu. Kontrolētu vārdnīcu, piemēram, Kongresa bibliotēkas priekšmetu rādītāju (*LCSH*), *DC* metadatu elementu kopumu vai visus konkrētas nozares *URL* var uzskatīt par vārdtelpu, ko pārvalda attiecīga institūcija.

vērtības kvalifikators (*value qualifier*)

Vērtības kvalifikators norāda uz kodēšanas noteikumiem vai kontrolēto vārdnīcu, kas sekmē nozīmes interpretāciju metatagā. Sk. [kodēšanas shēma](#).

Vienkāršais *Dublin Core* (*Simple Dublin Core* vai *Dublin Core simple*)

Piecpadsmit *Dublin Core* elementi, lietoti bez kvalifikatoriem, t.i., bez elementu precizējuma vai kodēšanas shēmām.

Vienotais resursu nosaukums (*URN*) (*Uniform resource name* (*URN*))

URI (interneta objekta nosaukums un adrese), kam ir zināma pastāvīguma garantija vēl bez tās, kas parasti saistās ar interneta domēna vai saimniekdatora vārdu. Informāciju par interneta adresēm sk. <http://www.w3.org/Addressing/Addressing.html>.

Vienotais resursu identifikators (*URI*) (*Uniform resource identifier* (*URI*))

Sintakse visiem nosaukumiem/adresēm, kas attiecas uz resursiem globālajā tīmeklī. Informāciju par interneta adresēm sk. <http://www.w3.org/Addressing/Addressing.html>.

Vienotais resursu vietrādītājs (*URL*) (*Uniform resource locator* (*URL*))

Tehnoloģija interneta resursu nosaukumu un to atrašanās vietas norādīšanai. *URL* konkretizē resursa nosaukumu un tipu, kā arī datoru, ierīci un direktoriju, kur atrodams resurss. *Dublin Core* metadatu iniciatīvas *URL* ir <http://dublincore.org/>. Informāciju par interneta adresēm sk. <http://www.w3.org/Addressing/Addressing.html>.

Vispārinātā marķēšanas standartvaloda (*SGML*) (*Standard generalized markup language* (*SGML*))

Nepatentēta valoda/nodrošināšanas tehnoloģija informācijas aprakstīšanai. Informācija *SGML* valodā ir strukturēta kā datubāze, nodrošinot renderēšanu un konversiju starp atšķirīgiem formātiem. Gan *XML*, gan vēlākās *HTML* versijas ir *SGML* piemēri. Sīkāku informāciju sk. <http://www.w3.org/MarkUp/SGML/>.

vKarte (*vCard*)

Standarts informācijas glabāšanai par indivīdiem vai korporācijām; elektroniskā darījumu karte. Papildinformāciju sk. [Internet Mail Consortium](#) (Internet pasta konsorcijs) lapā par personas datu apmaiņu.

Vorikas struktūra (*Warwick framework*)

Metadatu komplektu vai „konteineru” apmaiņas stils, paredzēts vajadzību apmierināšanai pēc konkurējošiem, dublējošiem un papildu metadatu modeļiem. Papildinformāciju sk. <http://www.dlib.org/dlib/july96/07weibel.html>.

W

W3C

Sk. [Globālā tīmekļa konsorcijs](#).

X

XML

Sk. [Paplašināmā iezīmēšanas valoda](#).

Z

Z39.50

NISO standarts lietojumslāņa protokolam tādas informācijas izguvei, kas konkrēti paredzēta izguves atvieglošanai no dalītiem serveriem. <http://lcweb.loc.gov/z3950/agency>

Angļu valodas terminu alfabētiskais rādītājs

1:1 principle sk. 1:1 princips

AACR2 sk. Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi

administrative metadata sk. administratīvie metadati

AGLS sk. Austrālijas valsts lokatoru dienests

American standard code for information exchange sk. Amerikāņu standartkods informācijas apmaiņai

Anglo-american cataloguing rules sk. Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumi

application profile sk. lietojumprofils

appropriate values sk. atbilstošās vērtības

ASCII sk. Amerikāņu standartkods informācijas apmaiņai

audience sk. mērķauditorija

authority control sk. autoritatīvā kontrole

authority file sk. autoritatīvā datne

authority record sk. autoritatīvais ieraksts

basic semantics register sk. pamatsemantikas reģistrs

best practice sk. ieteicamā prakse

BSR sk. pamatsemantikas reģistrs

case-sensitive sk. reģistrjutīgums

CEN sk. CEN

classification sk. klasifikācija

contributor sk. līdzradītājs

controlled vocabulary sk. kontrolētā vārdnīca

coverage sk. aptvērumš

creator sk. autors/radītājs

crosswalk sk. pārveidojums
date sk. datējums
DCAPS sk. *DCAP*
DCMES sk. *DCMES*
DCMI recommendation sk. *DCMI* rekomendācijas
DCMI sk. *Dublin Core* metadatu iniciatīva
DCMI term declaration sk. *DCMI* terminu deklarācija
DCMI term sk. *DCMI* termins
DCSV sk. *DCSV*
description sk. apraksts
descriptive metadata sk. aprakstošie metadati
Digital object identifier sk. Digitāla objekta identifikators
digital tourist sk. digitālais tūrists
discovery software sk. meklēšanas programmatūra
DLO sk. dokumenta veida objekts
document type definition sk. dokumenta tipa definīcija
document-like object sk. dokumenta veida objekts
DOI sk. Digitāla objekta identifikators
dot.syntax sk. punktsintakse
DTD sk. Dokumenta tipa definīcija
Dublin Core sk. *Dublin Core*
Dublin Core metadata element set sk. *DCMES*
Dublin Core Metadata Initiative sk. *Dublin Core* metadatu iniciatīva
Dublin Core structured values sk. *Dublin Core* strukturētās vērtības
Dublin Core terms sk. *Dublin Core* termini
dumb-down principle sk. noklusējuma princips
EAD sk. Kodētais arhīviskais apraksts
electronic information resource sk. elektroniskais informācijas resurss
element refinement (qualifier) sk. elementa precizējums (kvalifikators)
element sk. elements
embedded metadata sk. iegultie metadati
Encoded archival description sk. Kodētais arhīviskais apraksts
encoding scheme sk. kodēšanas shēma
Extensible markup language sk. Paplašināmās iezīmēšanas valoda
extensible sk. paplašināms
format sk. formāts
FRBR sk. *FRBR*
GIF sk. attēlu apmaiņas formāts
GILS sk. Globālais informācijas izvietojuma noteikšanas dienests
Global Information Locator Service sk. Globālais informācijas izvietojuma noteikšanas dienests
glossary sk. skaidrojošā vārdnīca
granularity sk. granularitāte
Graphics interchange format sk. Attēlu apmaiņas formāts
harvester sk. rasnotājs
HayStack sk. *HayStack*
HTML sk. Hiperteksta iezīmēšanas valoda
Hypertext markup language sk. Hiperteksta iezīmēšanas valoda
identifier sk. identifikators
IEEE LOM sk. *IEEE LOM*
IETF sk. Interneta tehniskā uzdevumgrupa
IMS sk. *IMS*

IMT sk. Interneta vides tips
INDECS sk. *INDECS*
indexing program sk. indeksēšanas programma
indexing sk. indeksēšana
information resource sk. informācijas resurss
instantiation sk. notikums
International Organization for Standardization sk. Starptautiskā standartizācijas organizācija
Internet commons sk. interneta kopība
Internet Engineering Task Force sk. Interneta tehniskā uzdevumgrupa
Internet media type sk. Interneta vides tips
interoperability qualifiers sk. sadarbības kvalifikatori
interoperability sk. sadarbība
ISO sk. Starptautiskā standartizācijas organizācija
Joint Photographic Experts Group sk. Apvienotā fotogrāfijas ekspertu grupa
JPEG sk. Apvienotā fotogrāfijas ekspertu grupa
keywords sk. atslēgvārdi
language sk. valoda
literal sk. literālis
mapping metadata sk. metadatu kartēšana
MARC sk. *MARC*
META tag sk. *META* tags
Metadata encoding & transmission standard sk. Metadatu kodēšanas un pārraides standarts
metadata record sk. metadatu ieraksts
metadata schema registry sk. metadatu shēmu reģistrs
metadata sk. metadati
METS sk. Metadatu kodēšanas un pārraides standarts
MIME sk. Interneta pasta vairākmērķu paplašinājumi
MODS sk. *MODS*
Multipurpose internet mail extensions sk. Interneta pasta vairākmērķu paplašinājumi
namespace sk. vārdtelpa
National Information Standards Organization sk. Nacionālā informācijas standartu organizācija
networked resource sk. tīkla resurss
NISO sk. Nacionālā informācijas standartu organizācija
OAI sk. Atvērtā arhīvu iniciatīva
OAI-PMH sk. Atvērtās arhīvu iniciatīvas protokols metadatu rasmošanai
OCLC sk. Datorizēto tiešsaistes bibliotēku centrs
ONIX sk. *ONIX*
Online Computer Library Center sk. Datorizēto tiešsaistes bibliotēku centrs
ontology sk. ontoloģija
Open Archives Initiative protocol for metadata harvesting sk. Atvērtās arhīvu iniciatīvas protokols metadatu rasmošanai
Open Archives Initiative sk. Atvērtā arhīvu iniciatīva
OpenURL sk. atvērtais URL
OWL sk. *OWL*
parsing sk. strukturēšana
Persistent uniform resource locator sk. Pastāvīgais vienotais resursu vietrādis
POI sk. Uz *PURL* pamatots objektu identifikators
property sk. atribūts
provenance sk. izcelsmes avots
publisher sk. izdevējs
PURL sk. Pastāvīgais vienotais resursu vietrādis

PURL-based object identifier sk. Uz *PURL* pamatots objektu identifikators
Qualified Dublin Core sk. Kvalificētais *Dublin Core*
qualifier sk. kvalifikators
RDF site summary sk. *RDF* vietnes kopsavilkums
RDF sk. Resursa apraksta struktūra
record sk. ieraksts
registry sk. reģistrs
relation sk. saistība
Request for comment sk. *RFC* dokumenti
Resource description framework sk. Resursa apraksta struktūra
resource description sk. resursa apraksts
resource discovery sk. resursa sameklēšana
resource identifier sk. resursa identifikators
Resource organisation and discovery in subject based services sk. *ROADS*
resource sk. resurss
resource type sk. resursa tips
RFC sk. *RFC* dokumenti
rights sk. tiesību pārvaldība
rights holder sk. tiesību īpašnieks
ROADS sk. *ROADS*
RSS sk. *RDF* vietnes kopsavilkums
schema or scheme sk. shēma
SCORM sk. *SCORM*
search engine sk. meklētājprogramma
semantic interoperability sk. semantiskā sadarbība
Semantic Web sk. Semantiskais tīmeklis
semantics sk. semantika
Serial item and contribution identifier sk. *SICI*
SGML sk. Vispārinātā marķēšanas standartvaloda
SICI sk. *SICI*
Simple Dublin Core sk. Vienkāršais *Dublin Core*
SOAP sk. *SOAP*
software agent sk. programmatūras aģents
source sk. avots
spatial sk. aptvēruma telpā
stand-alone metadata sk. savrupie metadati
Standard generalized markup language sk. Vispārinātā marķēšanas standartvaloda
structural interoperability sk. strukturālā sadarbība
structural metadata sk. strukturālie metadati
structured value sk. strukturēta vērtība
subelement sk. pakārtotais elements
subject headings sk. priekšmetu aprakstgalvas
subject sk. priekšmets
surrogate content sk. satura aizstājējs
switching language sk. pārslēgšanās valoda
syntactic interoperability sk. sintaktiskā sadarbība
syntax encoding schemes sk. sintakses kodēšanas shēmas
syntax sk. sintakse
taxonomy sk. taksonomija
technical metadata sk. tehniskie metadati
TEI sk. Teksta kodēšanas iniciatīva

temporal sk. aptvērums laikā
term sk. termins
Text Encoding Initiative sk. Teksta kodēšanas iniciatīva
TGN sk. Ģeogrāfisko nosaukumu tezaurs
Thesaurus of geographic names sk. Ģeogrāfisko nosaukumu tezaurs
thesaurus sk. tezaurs
title sk. nosaukums
tokens sk. marķieri
type sk. tips
ULAN sk. Mākslinieku personvārdu vienotais saraksts
unicode sk. unikods
Unicode transformation format, 8-bit sk. Astoņu bitu unikoda pārveidošanas formāts
Uniform resource identifier sk. Vienotais resursu identifikators
Uniform resource locator sk. Vienotais resursu vietrādis
Uniform resource name sk. Vienotais resursu nosaukums
Union list of artists' names sk. Mākslinieku personvārdu vienotais saraksts
URI sk. Vienotais resursu identifikators
URL sk. Vienotais resursu vietrādis
URN sk. Vienotais resursu nosaukums
USMARC sk. *MARC*
UTF-8 sk. Astoņu bitu unikoda pārveidošanas formāts
value qualifier sk. vērtības kvalifikators
vCard sk. vKarte
vocabulary encoding schemes sk. vārdnīcu kodēšanas shēmas
vocabulary terms sk. vārdnīcu termini
W3C sk. Globālā tīmekļa konsorcijs
Warwick framework sk. Vorikas struktūra
World Wide Web Consortium sk. Globālā tīmekļa konsorcijs
World Wide Web sk. globālais tīmeklis
WWW sk. globālais tīmeklis
XML sk. Paplašināmā iezīmēšanas valoda
Z39.50 sk. *Z39.50*

Dublin Core projekti

Saistītie metadatu standarti

AGLS – Austrālijas Valsts informācijas lokatoru dienests (Australian Government Locator Service)

19 aprakstošu elementu kopums, kas pamatojas uz *Dublin Core*, ko Austrālijas valsts departamenti un aģentūras var izmantot savu sniegto pakalpojumu uzskatāmības un pieejamības internetā uzlabošanai.

EAD – Kodētais arhīvais apraksts (Encoded Archival Description)

SGML valodas *DTD*, augsti strukturētu veidu arhīvu vai manuskriptu materiālu grupēšanai paredzētu digitālo meklēšanas līdzekļu radīšanai. Šo standartu uztur spēkā Kongresa bibliotēkas Tīklu attīstības un *MARC* standartu birojs (*Network Development and MARC Standards Office*) sadarbībā ar Amerikāņu arhīvistu biedrību. Papildinformāciju sk. <http://leweb.loc.gov/ead/>.

GILS – Globālais informācijas lokatoru dienests (Global Information Locator Service)

GILS ietver sevī standartus, kas dod iespēju īstenot savietojamu meklēšanu starp dažādiem, decentralizētiem informācijas „lokatoriem”, ievadot norādes uz visu veidu elektroniskajiem un neelektroniskajiem informācijas resursiem. Lokatori ir ieviesti kā semantika informācijas resursu raksturošanai, t.i., parastā metadatu semantika. Oficiāli pazīstams kā Valsts informācijas lokatoru dienests (*Government Information Locator Service*).

IEEE LOM – Elektrotehnikas un elektronikas inženieru institūts. Mācību objektu metadati (Institute of Electrical and Electronics Engineers. Learning Object Metadata)

Standartu kopīgi izstrādājušas institūcijas *IMS*, *IEEE*, *ARIADNE* un *ADL/SCORM* mācību objektu digitālā vai nedigitālā formā intelektuālā satura aprakstīšanai, apmaiņai un pārvaldīšanai, atrašanās vietas noteikšanai un novērtēšanai. **Standarta projekts**, datēts ar 2002. gada 15. jūliju, ietver deviņas metadatu kategorijas: vispārīgie metadati, pastāvēšanas cikls, metametadati, izglītības, tehniskie, tiesību metadati, saistība, anotācija un klasifikācija. Ietver kartēšanu ar vienkāršo *Dublin Core* (*Annex B*, p. 44).

IMS – Instrukīvās pārvaldes sistēmas (Instructional Management Systems)

Specifikācija, ko mācību objektu sameklēšanai un aprakstam izstrādājis *EDUCAUSE* (agrāk *EDUCOM*), ASV augstākās izglītības institūciju un piegādātāju institūciju konsorcijs. Šajā specifikācijā ietilpst ar e-mācībām saistītu aktivitāšu plašs diapazons, piemēram, vārdnīcu marķēšana, mācību modelis, satura komplekts, informācija apmācāmajiem. Tā ir *IEEE LOM* (mācību objektu metadati (*Learning Object meta-Data*)) pamatā. Specifikācija ietver elementu nosaukumus, definīcijas, datu tipus un lauku garumu, kā arī definē metadatu konceptuālo struktūru.

INDECS – Digitālo komercsistēmu datu savietojamība (Interoperability of Data in D-Commerce Systems)

Standarts, kas adresēts intelektuālā īpašuma tiesību pārvaldībai un tiesību darījumiem visās datu vidēs. Elementi veidoti, lai veicinātu tiesību informācijas apmaiņu starp domēnam atbilstošajiem standartiem.

MARC – Mašīnlasāmais katalogizācijas ieraksts (Machine-Readable Cataloging Record)

MARC formāti ir standarti bibliogrāfiskās un ar to saistītās informācijas (autoritatīvās, krājuma, klasifikācijas un administratīvās informācijas) attēlošanai un apmaiņai mašīnlasāmā formā. *MARC21* izveidojies no agrāk nacionālajiem standartiem *USMARC* un *CAN/MARC* un kļuvis par starptautisku standartu. *MARC21* ir Amerikas nacionālā standarta, Informācijas apmaiņas formāta (*ANSI Z39.2*) un tā starptautiskā līdzinieka *ISO 2709* īstenojums. *UniMARC* sākotnēji bija paredzēts nacionālo formātu konversijai, bet tagad tas dažās valstīs pārņemts kā nacionālais standarts.

METS – Metadatu kodēšanas un pārvades standarts (Metadata Encoding & Transmission Standard)

„Standarts aprakstošo, administratīvo un strukturālo metadatu kodēšanai attiecībā uz digitālas bibliotēkas objektiem, izteikts, lietojot Globālā tīmekļa konsorcijs *XML* shēmas valodu. Standartu uztur spēkā ASV Kongresa bibliotēkas Tīklu attīstības un *MARC* standartu birojs (*Network Development and MARC Standards Office of the Library of Congress*), un tas izstrādāts kā Digitālo bibliotēku federācijas iniciatīva”.

MODS – Metadatu objektu aprakstīšanas shēma (Metadata Object Description Schema)

„Paredzēta atlasītu datu pārņemšanai no esošajiem *MARC21* ierakstiem, kā arī oriģinālu resursu ierakstu radīšanas nodrošināšanai. Tā ietver *MARC* lauku apakškopu un tajā izmantoti drīzāk uz valodu pamatoti tagi nekā skaitliskie tagi, dažos gadījumos pārgrupējot elementus no *MARC21* bibliogrāfiskā formāta.”

ONIX – Tiešsaistes informācijas apmaiņa (ONline Information eXchange)

To izstrādājis grāmatizdevējs grāmatirdzniecības informācijas apmaiņai starp izdevējiem un vairumtirgotājiem, mazumtirgotājiem un e-mazumtirgotājiem, citiem izdevējiem, kā arī ar katru apgādes ķēdē iesaistīto. Standartus izstrādā arī seriālizdevumu izdevēji. Lai veicinātu [datu] satura apmaiņu starp

izdevējiem un bibliotēku katalogizācijas institūcijām, pastāv kartēšana starp *ONIX* un *MARC*. Ietver vairāk nekā 236 elementus.

[SCORM – Koplietojama satura objektu norādes modelis \(Sharable Content Object Reference Model\)](#)

Progresīvās izglītošanās izplatīšanas iniciatīva (*ADL – Advanced Distributive Learning Initiative*) atbalstīts e-apmācību metadatu standarts. Sk. [IEEE LOM](#).

Avoti

Skaidrojošās vārdnīcas sagatavošanā tika izmantoti šādi avoti:

BIBLINK: Objectives, Scope and Glossary

Clement, Gail and Peter Winn. A user guide for simple Dublin Core: glossary (draft). Last updated 05/12/99.

Baca, Murtha, ed. Introduction to metadata: glossary. Version 2.0.

<http://www.getty.edu/research/institute/standards/intrometadata/index.html>

Caplan, Priscilla. *Metadata Fundamentals for all Librarians*. Chicago: American Library Association, 2003.

Lanzi, Elisa. Introduction to vocabularies: enhancing access to cultural heritage information. Los Angeles: Getty Information Institute, 1998. Updated by Patricia Harping, 2000.

<http://www.getty.edu/research/institute/vocabulary/introvocabs/>

Moen, William. An Overview of Z39.50, Supplemented by a Case Study of Implementing the Zebra Server Under the Linux Operating System. http://www.unt.edu/wmoen/Z3950/GIZMO/appendix_d.htm

Schemas glossary. <http://www.schemas-forum.org/related/glossary.html>

Smith, Allison. Terms commonly used in authority control and thesaurus construction. Word document provided to DC-general listserv.

Citas ieteicamās skaidrojošās vārdnīcas

[Digital Library Initiative at the University of Illinois at Urbana-Champaign](#)

[UKOLN Glossary](#)

[The online edition of Digital Libraries](#), by William Arms, © 2000 MIT Press, ar autora papildinājumiem.

[Glossary Web Thesaurus Compendium](#). Piedāvā tezauru uzskaitījumus alfabētiskā kārtībā un pēc priekšmeta. Satur saites norādes uz saistīto literatūru un programmatūru tezauru veidošanai.

8. Bibliogrāfija